

บทที่ 2

สภาพทั่วไปของจังหวัดนครราชสีมา

สภาพทั่วไปในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และการปกครองของจังหวัดนครราชสีมา อาจกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้ คือ

1. สภาพกายภาพ

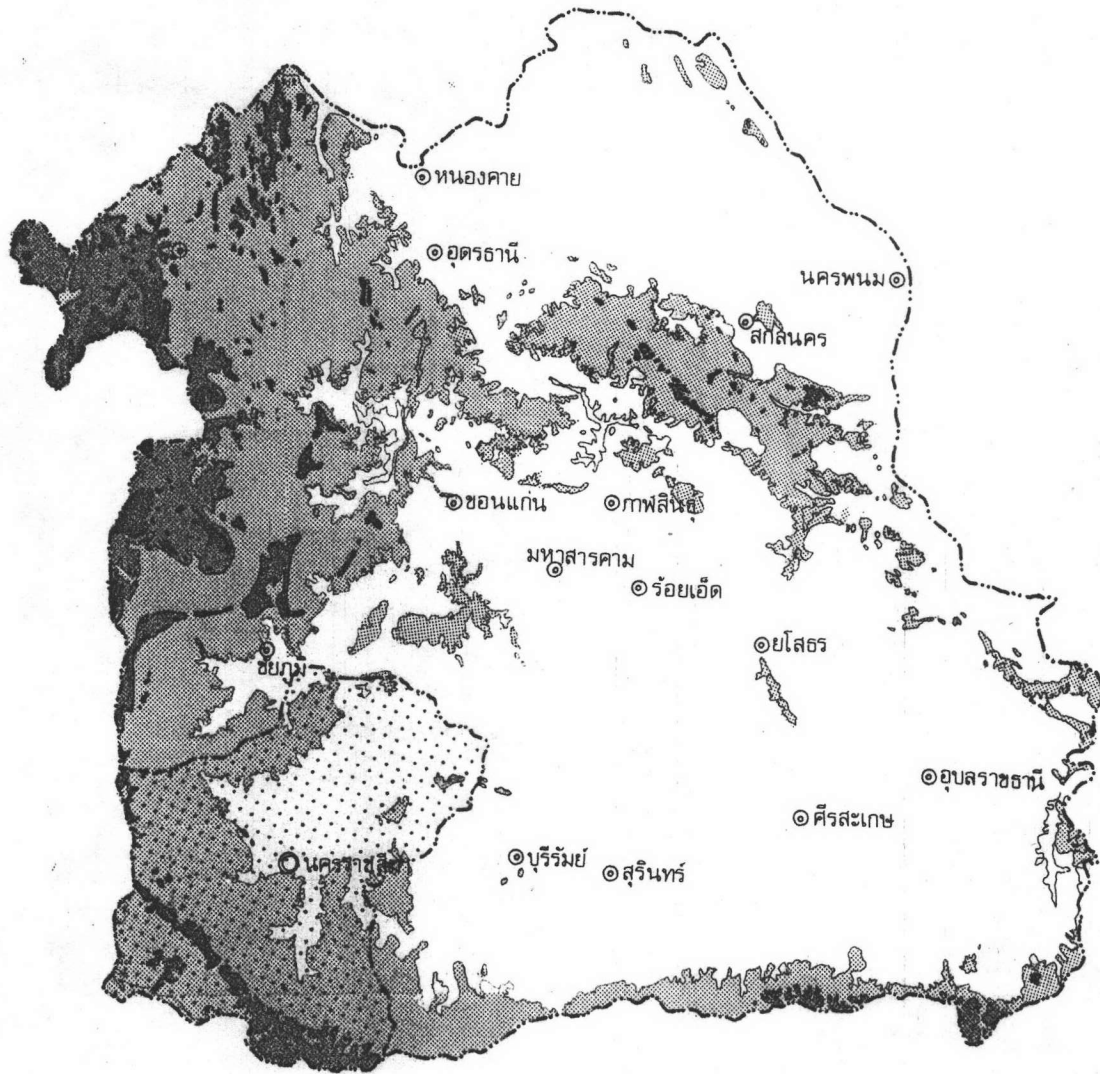
1.1 ที่ตั้ง

จังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดหนึ่งใน 16 จังหวัด ของภาคอีสาน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของที่ราบสูงโคราช ซึ่งมีความสูงโดยเฉลี่ย 150-300 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล (ดูแผนที่ 1 ประกอบ) และมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้ (ดูแผนที่ 2 ประกอบ)

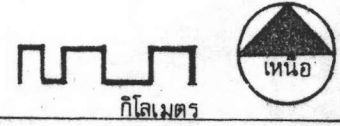
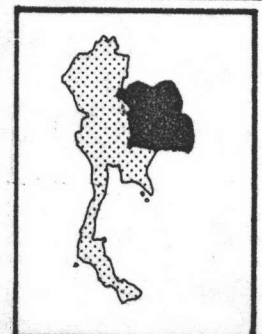
ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดชัยภูมิ และขอนแก่น
ทิศใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดนครนายกและปราจีนบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดบุรีรัมย์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	จังหวัดชัยภูมิ ลพบุรีและสระบุรี

ลักษณะที่ตั้งของจังหวัดนครราชสีมามีความได้เปรียบ เพราะเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางบก และเป็นเสมือนเมืองหน้าด่านที่จังหวัดต่าง ๆ ของประเทศ จะติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระยะทางจากนครราชสีมาถึงกรุงเทพฯ 255 กิโลเมตร โดยทางรถยนต์ และ 264 กิโลเมตรโดยทางรถไฟ ระยะทางที่วัดจากเหนือสุดถึงใต้สุดของจังหวัดยาวประมาณ 188.3 กิโลเมตร และระยะทางที่วัดจากตะวันออกไปตะวันตกประมาณ 107.8 กิโลเมตร

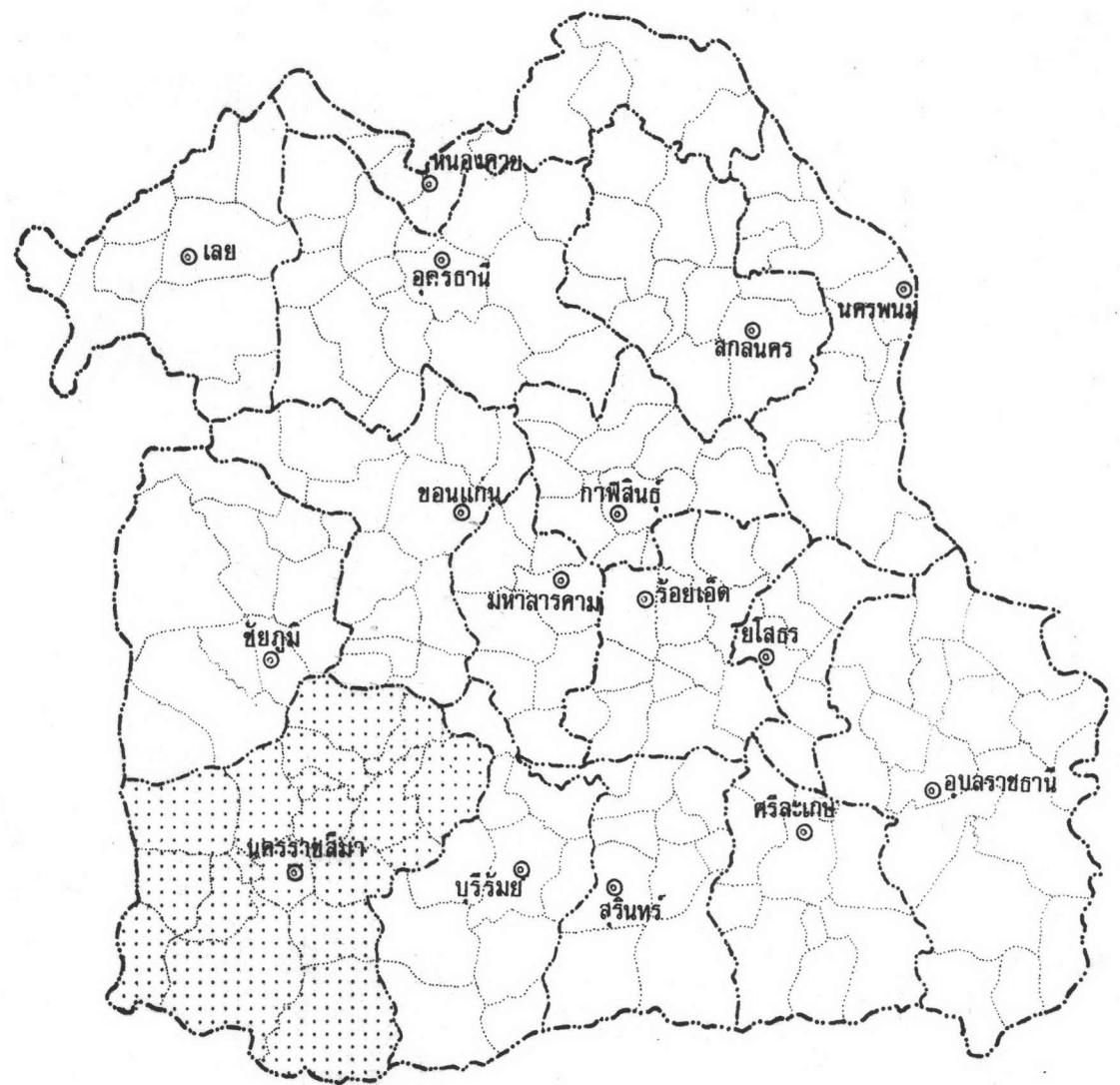
แผนที่ 1 สภาพภูมิประเทศ

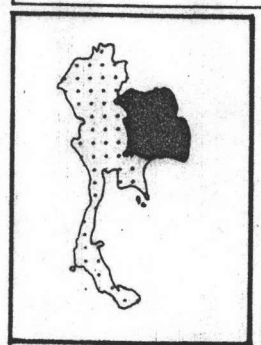
- ที่ราบสูง ที่ราบ ที่ราบลุ่มแม่น้ำ
- ที่ลาดชันบริเวณเชิงเขา
- บริเวณภูเขา
- บริเวณยอดเขา

แผนที่ ๒ การแบ่งเขตการปกครอง

- ..... เส้นแบ่งเขตอำเภอ
- เส้นแบ่งเขตจังหวัด
- ◎ ศูนย์กลางจังหวัด
- ▤ พื้นที่จังหวัดนครราชสีมา

ที่มา : กรมการปกครอง

1.2 ขนาดพื้นที่

พื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดประมาณ 12.8 ล้านไร่ หรือ 20548 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 11.2% ของพื้นที่ภาคทั้งหมด นครราชสีมาเป็นจังหวัดที่มีขนาดพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับสองของภาครองจากจังหวัดอุบลราชธานี พื้นที่เทศบาลเมืองนครราชสีมา 4.377 ท.ร.ก.ม. หรือคิดเป็น 0.002% ของพื้นที่จังหวัด

1.3 สภาพภูมิอากาศ

1.3.1 ปริมาณน้ำฝน

ภูมิอากาศของจังหวัดนครราชสีมาเป็นแบบฝนเมืองร้อน ฤดูฝนของจังหวัดนี้เริ่มจากเดือนเมษายนถึงเดือนตุลาคม ช่วงเวลาที่ฝนตกมากที่สุด มี 2 ช่วง คือ ในเดือนมิถุนายน ปริมาณฝนตกเฉลี่ยประมาณ 199.03 มิลลิเมตร และอีกช่วงหนึ่งในเดือนกันยายน ประมาณ 271.4 มิลลิเมตร เดือนที่แห้งแล้งที่สุดคือ เดือนธันวาคม ซึ่งมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 3.5 มิลลิเมตร¹

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเกี่ยวกับจำนวนน้ำฝนที่ตกในจังหวัดนครราชสีมา ย้อนหลังไปตั้งแต่ พ.ศ.2494-2514 พบว่าปริมาณน้ำฝนที่ตกเฉลี่ยในจังหวัดนครราชสีมา ประมาณ 1181.2 มิลลิเมตรต่อปี ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1368.5 มม. ต่อปีของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1837.0 มิลลิเมตรต่อปีของทั้งประเทศ แล้วจะเห็นว่าจังหวัดนครราชสีมามีฝนตกน้อยมากทั้งนี้ เนื่องจากมีทิวเขาเพชรบูรณ์

¹สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, การศึกษาเพื่อการวางแผนพัฒนาสมบูรณ์แบบจังหวัดนครราชสีมา (กรุงเทพมหานคร: กองวางแผนภาค, 2520), หน้า 38, 88.

กันลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งจะนำฝนมากที่สุดในจังหวัดนี้ ที่มีฝนตกมากที่สุดอยู่ในบริเวณพื้นที่ ซึ่งเป็นทิวเขาทางตะวันตกเฉียงใต้ คืออำเภอปากช่อง โดยมีปริมาณฝนตกเฉลี่ยประมาณ 1,400 มิลลิเมตรต่อปี ส่วนท้องที่ ซึ่งมีปริมาณฝนตกน้อยที่สุด ได้แก่ อำเภอกำแพงแสนและอำเภอสีคิ้ว ซึ่งมีปริมาณฝนตกเฉลี่ย 1,000 มิลลิเมตรต่อปี สำหรับพื้นที่เขตกึ่งชนเมือง นครราชสีมา มีปริมาณฝนตกเฉลี่ย 1,200 มิลลิเมตรต่อปี ความแปรปรวนของปริมาณน้ำฝนในปีหนึ่ง ๆ มีประมาณ 100-300 มิลลิเมตร

(ดูแผนภูมิที่ 2 ตารางที่ 1 และแผนที่ 3 ประกอบ)

1.3.2 อุณหภูมิ

อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดตลอดทั้งปีของจังหวัดนครราชสีมา 32.8° เซลเซียส และอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุดตลอดทั้งปี 21.5 เซลเซียส จากการศึกษาระดับอุณหภูมิของจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เปรียบเทียบกับจังหวัดนครราชสีมาพบว่า มีอุณหภูมิไม่แตกต่างกันมากนัก

ตารางที่ 1 ระดับอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดและต่ำสุดในแต่ละเดือน
จังหวัดนครราชสีมา

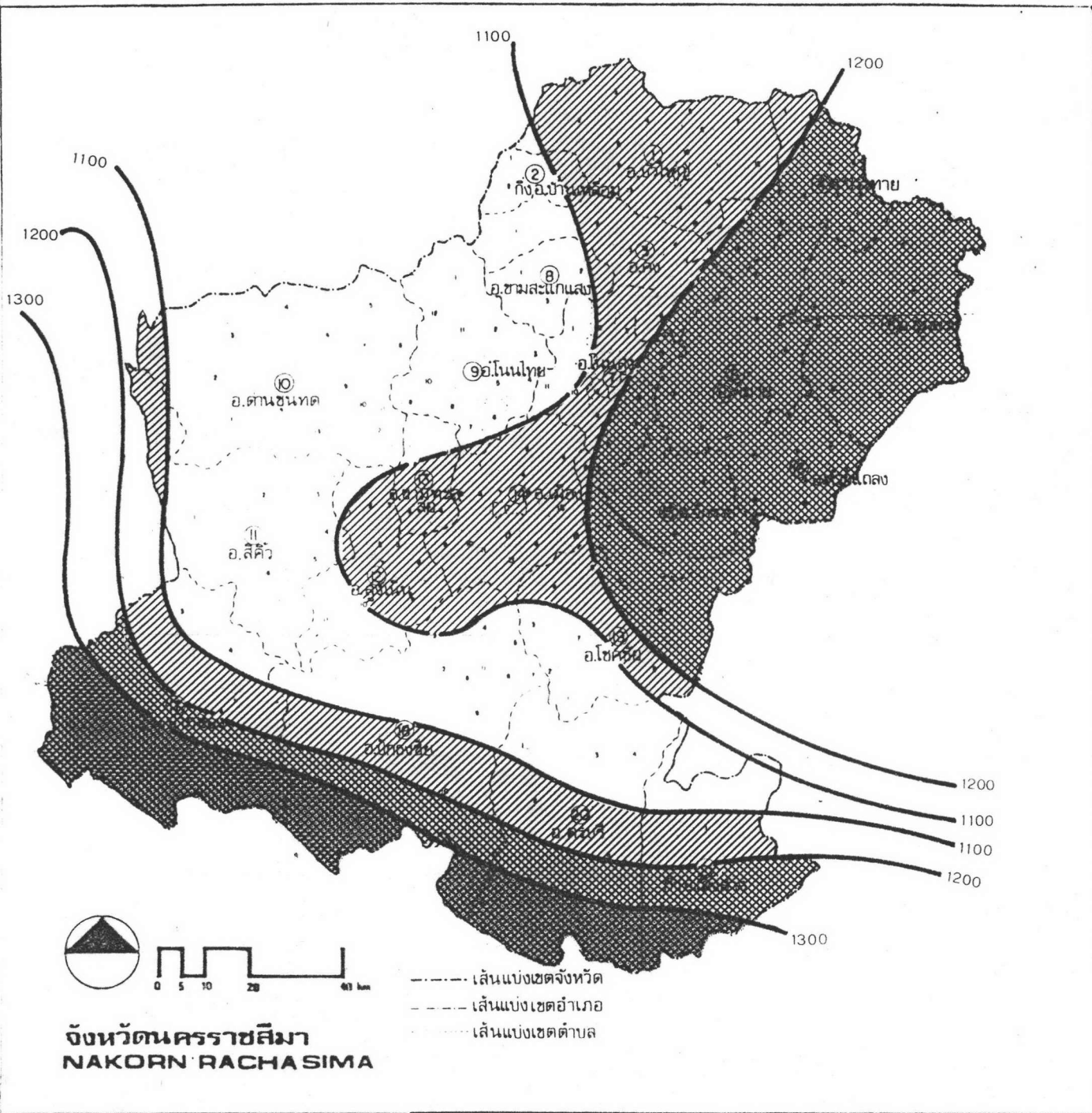
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
อุณหภูมิเฉลี่ย													
สูงสุด	32.8-30.8	33.5	35.4	36.4	35.0	33.8	33.3	32.7	31.9	4.7	30.0	29.5	
อุณหภูมิเฉลี่ย													
ต่ำสุด	21.5	16.0	19.2	21.9	23.4	24.4	23.8	23.4	23.3	23.9	22.2	19.5	16.4

หมายเหตุ 1. ข้อมูลนี้เป็นค่าเฉลี่ยที่วัดได้ในช่วงปี 2494-2518

2. ที่มาข้อมูล จากกรมอุตุนิยมหาวิทยาลัย สำนักนายกรัฐมนตร

1.3.3 ความชื้นสัมพัทธ์

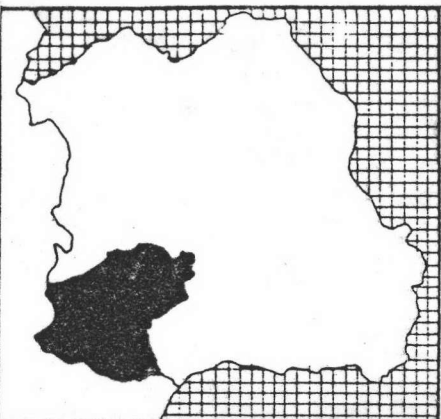
จากการวิเคราะห์ข้อมูลความชื้นสัมพัทธ์ ตั้งแต่ปี 2480-2513 พบว่า

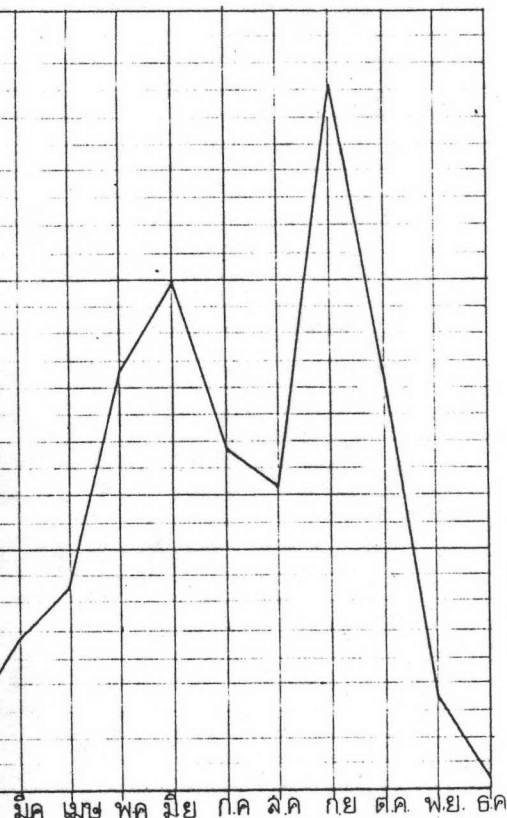

แผนที่ 3 ปริมาณน้ำฝน

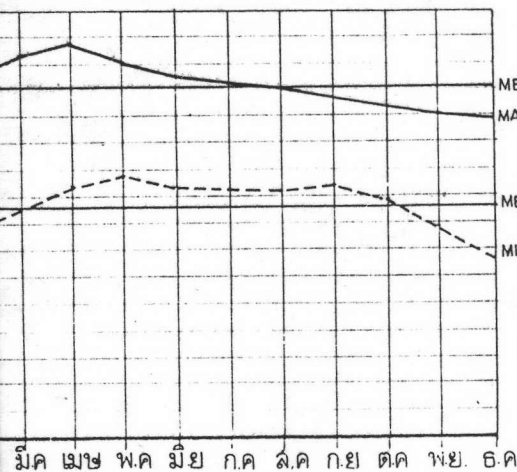

ที่มา: กรมอุตุนิยมวิทยา สำนักนายกรัฐมนตร

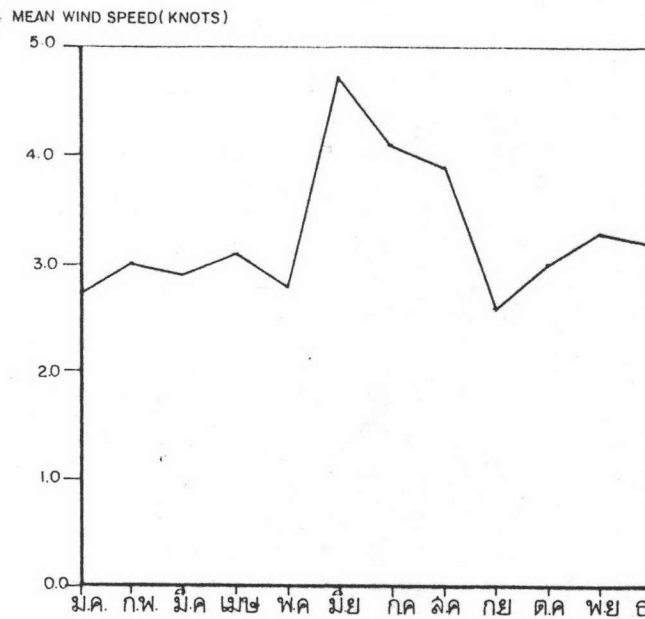

แผนภูมิที่ 2
ค่าเฉลี่ยปริมาณน้ำฝนตกทั้งเดือน
ในรอบ 25 ปี (2494-2518)

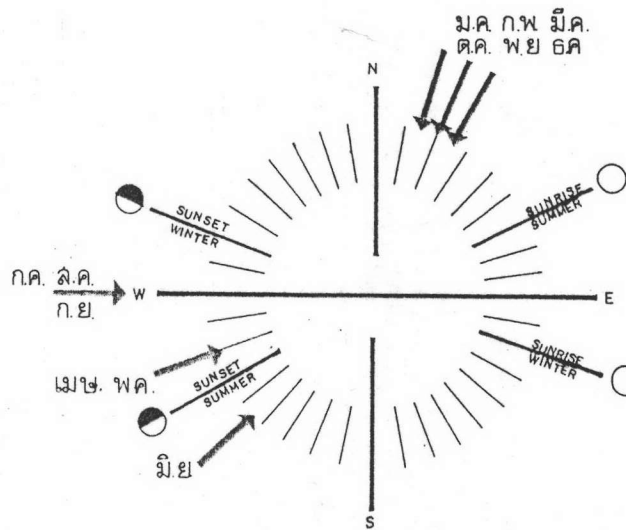

แผนภูมิที่ 3
ค่าเฉลี่ยอุณหภูมิสูงสุดและต่ำสุด
ทั้งเดือนในรอบ 25 ปี (2494-2518)

แผนภูมิ 4 แสดงความเร็วเฉลี่ยของลมในแต่ละเดือน (ปี 2494-2513 จังหวัดนครราชสีมา)

	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ษ	พ.ค.	มิ.ย	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
PREVAILING WIND	N.E.	NE.	N.E.	S.W.	S.W.	S.W.	W	W	W	N.E.	NE.	N.E.
MEAN WIND SPEED (KNOTS)	2.7	3.0	2.9	3.1	2.8	4.7	4.1	3.9	2.6	3.0	3.3	3.2
MAX WIND SPEED	28	37	43	53	46	35	39	35	32	54	44	40
	E	E	SSW	S	SE	SE	NW	SE	SE	SE	NEE	NE

แผนภูมิ 5 แสดงทิศทางของลมในแต่ละเดือนของจังหวัดนครราชสีมา

ความชันสัมพัทธ์เฉลี่ยทั้งปีของจังหวัดนครราชสีมาค่าประมาณ 73.5% ซึ่งสูงกว่าความชันสัมพัทธ์เฉลี่ยทั้งปีของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีค่า 71.8% เล็กน้อย

ปริมาณความแตกต่างของความชันสูงสุดและต่ำสุดมีค่าเพียง 18.1% คืออยู่ในระหว่าง 82.4-64.3%

ตารางที่ 2 ค่าความชันสัมพัทธ์ของจังหวัดนครราชสีมาเปรียบเทียบกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สถานที่ ทั้งปี ม.ค. ก.พ. มี.ค. เม.ย. พ.ค. มิ.ย. ก.ค. ส.ค. ก.ย. ต.ค. พ.ย. ธ.ค.
จังหวัดนครราชสีมา

73.5 66.7 64.3 64.6 69.3 77.0 76.1 76.3 77.6 82.4 80.5 75.9 71.1
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

71.8 64.0 62.4 61.5 65.6 74.8 77.8 78.5 80.4 81.8 76.4 71.3 67.6

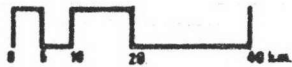
- หมายเหตุ 1. ข้อมูลนี้เป็นค่าเฉลี่ยที่วัดได้ในช่วงปี 2480-2513
2. ข้อมูลนี้ได้จากกรมอุตุนิยมวิทยา สำนักนายกรัฐมนตรี

1.4 สภาพภูมิประเทศ

จังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะภูมิประเทศที่แยกตัว จากภาคเหนือ และภาคกลางอย่างเด่นชัด เพราะการยกตัวเอง แผ่นดินสองด้าน คือ ทางด้านตะวันตกและด้านใต้ของภาค (ดูแผนที่ 4 ประกอบ)

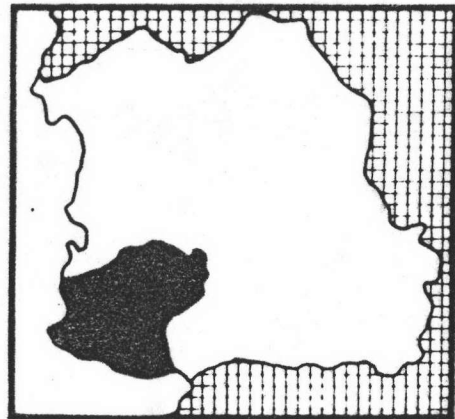
ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดนครราชสีมาลาดเอียงจากแนวเทือกเขาสูงภาคตะวันตกและทางใต้ ไปสู่พื้นที่ราบในบริเวณตอนกลาง ตอนเหนือและตะวันออกของพื้นที่จังหวัด การยกตัวของแผ่นดินด้านตะวันตกและด้านใต้ทำให้เกิดขอบสูงชัน (ระดับ 400 เมตรจากระดับน้ำทะเล) ทามแนวเทือกเขาเพชรบูรณ์ ท่อไปยังแนวเทือกเขาคงพระยาเป็น และคงรัก โดยหันขอบชันไปทางตะวันตกและใต้ที่ขอบบริเวณที่ราบในจังหวัดสระบุรี ลพบุรี นครนายก และปราจีนบุรี

จังหวัดนครราชสีมา
NAKORN RACHASIMA

- เส้นแบ่งเขตจังหวัด
- เส้นแบ่งเขตอำเภอ
- เส้นแบ่งเขตตำบล
- ศูนย์กลางตำบล
- ศูนย์กลางจังหวัด

แผนที่ 4 สภาพภูมิประเทศ

พื้นที่ราบที่น้ำท่วมถึง	พื้นที่ลาดชัน (ความชันต่ำกว่า 4°)
พื้นที่ราบลุ่ม	พื้นที่สูงชัน (ความชันระหว่าง 5-15°)
พื้นที่ราบในหุบเขา	พื้นที่สูงชันมาก (ความชันมากกว่า 15°ขึ้นไป)
พื้นที่เนินสำหรับตั้งบ้านเรือน	พื้นน้ำ (แม่น้ำ ลำธาร ห้วย หนอง บึง ย่างเก็บน้ำ)
พื้นที่เนินสูง ๆ ต่ำ ๆ (ความชันต่ำกว่า 4°)	

ที่มา 8 กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ 3 แสดงสภาพภูมิประเทศรายอำเภอ ของจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตาม ลักษณะภูมิประเทศ. (ตารางกิโลเมตร)

อำเภอ กิ่งอำเภอ	พื้นที่รวม		พื้นที่ความสูง มาก 15 ขึ้นไป		พื้นที่ความชันสูง		พื้นที่เนิน		พื้นที่สูงต่ำ		พื้นที่ราบ		หุบเขา		พื้นที่ลุ่ม		พื้นที่น้ำท่วม		พื้นที่น้ำ		
	กิโลเมตร	%	กิโลเมตร	%	กิโลเมตร	%	กิโลเมตร	%	กิโลเมตร	%	กิโลเมตร	%	กิโลเมตร	%	กิโลเมตร	%	กิโลเมตร	%	กิโลเมตร	%	
บัวใหญ่	1,154.0	$\frac{100.0}{5.6}$	-	-	-	-	214.5	$\frac{18.6}{14.7}$	8.5	$\frac{0.7}{3.4}$	-	-	930.0	$\frac{80.7}{14.5}$	-	-	1.0	$\frac{+}{1.7}$	-	-	
บ้านเหลื่อม	215.5	$\frac{100.0}{1.0}$	-	-	-	-	67.0	$\frac{31.1}{4.6}$	16.0	$\frac{7.4}{6.5}$	-	-	132.5	$\frac{61.5}{2.1}$	-	-	-	-	-	-	
คง	693.0	$\frac{100.0}{3.4}$	-	-	121.0	$\frac{17.6}{1.4}$	190.0	$\frac{27.4}{13.0}$	1.0	$\frac{0.1}{0.4}$	-	-	380.5	$\frac{54.9}{5.9}$	-	-	0.5	$\frac{+}{0.8}$	-	-	
ประทาย	712.0	$\frac{100.0}{3.5}$	-	-	-	-	60.5	$\frac{8.5}{4.1}$	20.0	$\frac{2.8}{8.1}$	-	-	611.5	$\frac{85.9}{9.5}$	14.0	$\frac{2.0}{8.1}$	6.0	$\frac{0.8}{10.1}$	-	-	
ชุมพวง	1,250.5	$\frac{100.0}{6.1}$	-	-	280.5	$\frac{22.4}{3.2}$	153.5	$\frac{12.3}{10.5}$	18.5	$\frac{1.5}{7.5}$	5.5	$\frac{0.4}{-}$	650.5	$\frac{52.0}{10.1}$	141.5	$\frac{11.3}{81.8}$	0.5	$\frac{+}{0.8}$	-	-	
พิมาย	907.0	$\frac{100.0}{4.4}$	-	-	280.0	$\frac{30.9}{3.2}$	11.0	$\frac{1.2}{0.8}$	24.0	$\frac{2.6}{9.7}$	7.5	$\frac{0.8}{-}$	575.0	$\frac{63.4}{8.9}$	8.0	$\frac{0.9}{4.6}$	1.5	$\frac{0.2}{2.5}$	-	-	
โนนสูง	697.5	$\frac{100.0}{3.4}$	-	-	-	-	133.0	$\frac{19.1}{-}$	29.5	$\frac{4.2}{11.9}$	-	-	531.0	$\frac{76.1}{8.3}$	-	-	4.0	$\frac{0.6}{6.7}$	-	-	
ขามสะแกแสง	321.0	$\frac{100.0}{1.6}$	-	-	117.0	$\frac{36.4}{1.3}$	69.0	$\frac{21.5}{9.1}$	-	-	-	-	135.0	$\frac{42.1}{2.1}$	-	-	-	-	-	-	
โนนไทย	831.0	$\frac{100.0}{4.0}$	-	-	162.5	$\frac{19.6}{1.8}$	183.0	$\frac{22.0}{12.5}$	40.0	$\frac{4.8}{16.2}$	-	-	445.5	$\frac{53.6}{6.9}$	-	-	-	-	-	-	
ด่านขุนทด	1,745.0	$\frac{100.0}{8.5}$	7.0	$\frac{0.4}{0.7}$	45.5	$\frac{2.6}{2.2}$	952.5	$\frac{54.6}{10.7}$	189.5	$\frac{10.9}{13.0}$	-	-	32.0	$\frac{1.8}{-}$	517.5	$\frac{29.7}{8.1}$	-	-	1.0	$\frac{+}{1.7}$	
สีคิ้ว	1,242.5	$\frac{100.0}{6.0}$	73.5	$\frac{5.9}{7.6}$	170.0	$\frac{13.7}{8.2}$	779.5	$\frac{62.7}{8.8}$	8.5	$\frac{0.7}{0.6}$	-	-	36.5	$\frac{2.9}{-}$	173.5	$\frac{14.0}{2.7}$	-	-	1.0	$\frac{0.1}{1.7}$	
สูงเนิน	719.0	$\frac{100.0}{3.5}$	2.5	$\frac{0.3}{0.3}$	57.0	$\frac{7.9}{2.7}$	508.0	$\frac{70.7}{5.7}$	-	-	-	-	16.0	$\frac{2.2}{-}$	135.5	$\frac{18.8}{2.1}$	-	-	-	-	
ขามทะเลสอ	266.5	$\frac{100.0}{1.3}$	-	-	-	-	139.5	$\frac{52.3}{1.6}$	23.0	$\frac{3.6}{1.6}$	12.5	$\frac{4.7}{5.1}$	-	-	91.5	$\frac{34.3}{1.4}$	-	-	-	-	
เมืองนครราชสีมา	804.5	$\frac{100.0}{3.9}$	-	-	349.0	$\frac{43.4}{3.9}$	78.5	$\frac{9.8}{5.4}$	30.0	$\frac{3.7}{12.1}$	-	-	338.0	$\frac{42.0}{5.3}$	-	-	9.0	$\frac{1.1}{15.1}$	-	-	
จักราช	836.0	$\frac{100.0}{4.1}$	-	-	610.5	$\frac{73.0}{6.9}$	9.5	$\frac{1.1}{0.6}$	13.5	$\frac{1.6}{5.5}$	80.0	$\frac{9.6}{-}$	116.5	$\frac{13.9}{1.8}$	-	-	6.0	$\frac{0.7}{10.1}$	-	-	
ห้วยแถลง	516.0	$\frac{100.0}{2.5}$	-	-	208.5	$\frac{40.5}{2.3}$	72.5	$\frac{14.1}{4.9}$	-	-	-	-	0.5	$\frac{0.1}{-}$	223.0	$\frac{43.3}{3.5}$	8.5	$\frac{1.7}{4.9}$	3.0	$\frac{0.6}{5.0}$	
ปากช่อง	1,794.5	$\frac{100.0}{8.7}$	331.5	$\frac{18.5}{34.2}$	318.5	$\frac{17.7}{15.4}$	1,124.5	$\frac{62.7}{12.7}$	-	-	-	-	1.0	$\frac{0.1}{-}$	-	-	-	-	19.0	$\frac{1.0}{31.9}$	
ปักธงชัย	2,214.0	$\frac{100.0}{10.8}$	257.5	$\frac{11.6}{26.5}$	794.0	$\frac{35.9}{38.3}$	978.0	$\frac{44.2}{11.0}$	-	-	9.5	$\frac{0.4}{3.8}$	9.5	$\frac{0.4}{-}$	158.5	$\frac{7.2}{2.5}$	-	-	7.0	$\frac{0.3}{11.8}$	
โชคชัย	1,007.5	$\frac{100.0}{4.9}$	-	-	13.0	$\frac{1.3}{0.6}$	749.0	$\frac{74.3}{8.4}$	-	-	24.0	$\frac{2.4}{9.7}$	48.5	$\frac{4.8}{-}$	172.0	$\frac{17.1}{2.7}$	1.0	$\frac{0.1}{0.6}$	-	-	
นครบุรี	1,650.5	$\frac{100.0}{8.0}$	234.5	$\frac{14.2}{24.2}$	527.5	$\frac{32.0}{25.4}$	768.0	$\frac{46.5}{8.6}$	-	-	0.5	$\frac{+}{0.2}$	9.0	$\frac{0.5}{-}$	111.0	$\frac{6.7}{1.7}$	-	-	-	-	
เสิงสาง	968.0	$\frac{100.0}{4.8}$	63.5	$\frac{6.6}{6.5}$	149.0	$\frac{15.4}{7.2}$	755.5	$\frac{78.0}{8.5}$	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Total	20,545.5	$\frac{100.0}{100.0}$	970.0	$\frac{4.7}{100.0}$	2,074.5	$\frac{10.1}{100.0}$	8,883.5	$\frac{43.2}{100.0}$	1,462.0	$\frac{7.2}{100.0}$	247.5	$\frac{1.2}{100.0}$	246.0	$\frac{1.2}{100.0}$	6,428.5	$\frac{31.3}{100.0}$	173.0	$\frac{0.8}{100.0}$	59.5	$\frac{0.3}{100.0}$	-

Source: Topography Map (1:50,000): Map information as of 1969, Survey Department, Ministry of Defence

จากการวิเคราะห์ถึงระดับความชันของพื้นที่ (Slope Analysis) พบว่าพื้นที่จังหวัดที่สูงชันมาก ตั้งแต่ 15% ขึ้นไป มีประมาณ 970 ตารางกิโลเมตร หรือ 4.7% ของพื้นที่จังหวัด และพื้นที่ ซึ่งมีความชันมากระหว่าง 5-14.9% มีทั้งหมด 2074.5 ตารางกิโลเมตร หรือ 10.1% ของพื้นที่จังหวัด พื้นที่ซึ่งมีความชันสูงและสูงมากเหล่านี้ ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อำเภอปากช่อง ปักธงชัย และครบุรี

สำหรับพื้นเนิน ซึ่งมีความชันต่ำกว่า 4.9% มีประมาณ 8883.5 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 43.2% ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด พื้นที่เหล่านี้กระจายอยู่เกือบทุกอำเภอ

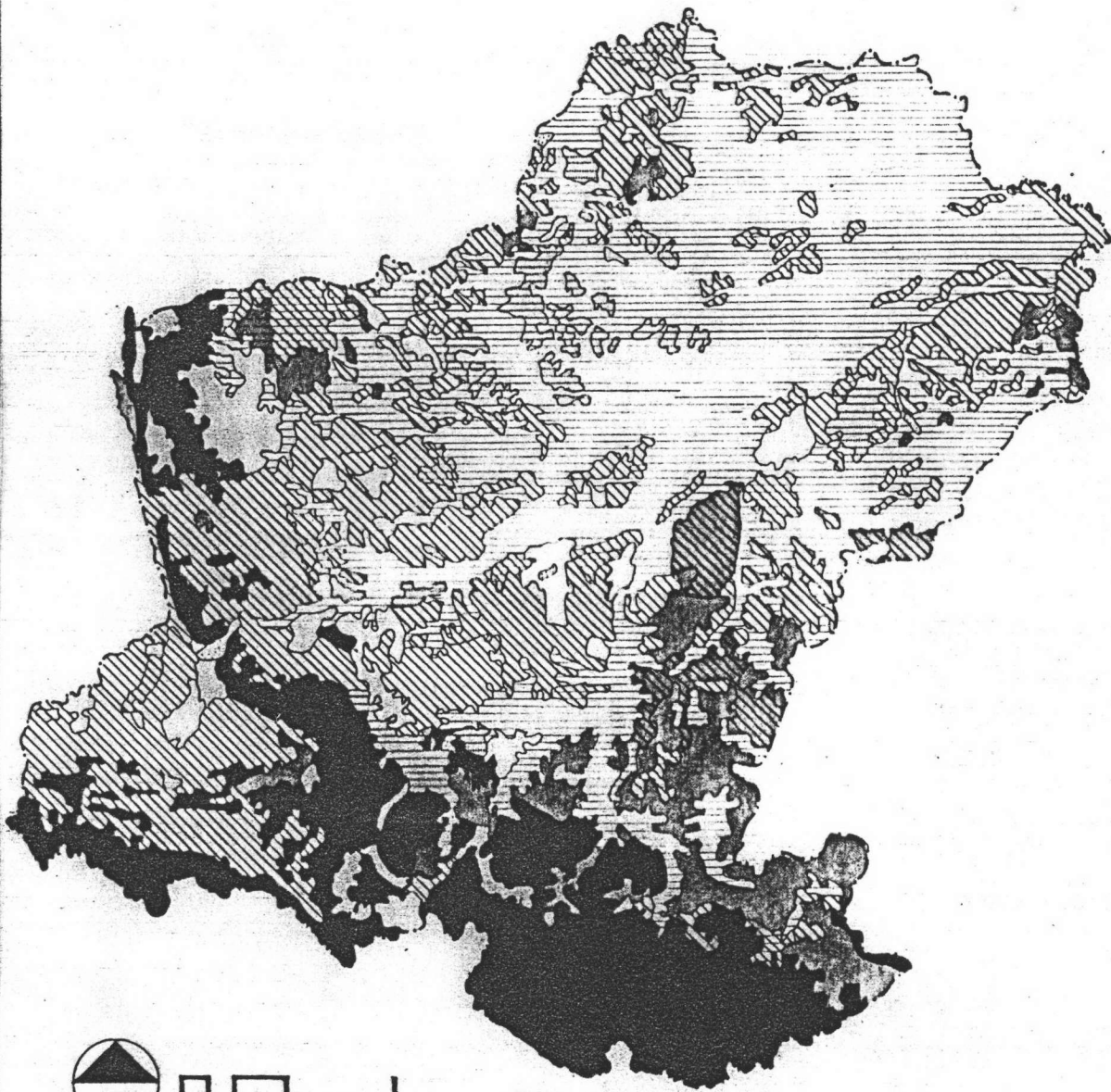
สำหรับพื้นที่ราบลุ่ม (Flood Plain) ซึ่งเป็นพื้นที่ซึ่งเหมาะสำหรับการเพาะปลูกข้าว ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญ มีอยู่ประมาณ 6428.5 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 31.3% ของพื้นที่จังหวัด จากการวิเคราะห์พบอีกว่า พื้นที่กว่า 50% ของอำเภอบัวใหญ่ บ้านเหลื่อม คง ประทาย ชุมพวง พิมาย โนนสูง และโนนไทย เป็นพื้นที่ราบลุ่ม (คูแผนที่ 4 และตารางที่ 3 ประกอบ)

การวิเคราะห์สภาพ ภูมิประเทศของอำเภอเมือง ซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองนครราชสีมา พบว่าพื้นที่รวมของอำเภอ 804.5 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 3.9% ของพื้นที่จังหวัด และพื้นที่ของอำเภอนี้มีบริเวณ ซึ่งมีความชันเกินกว่า 4.9% น้อยมาก พื้นที่ซึ่งมีความชันระดับปานกลาง (ต่ำกว่า 4.9%) จะอยู่ทางใต้และมีอยู่ 349.0 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 43.4% ของพื้นที่อำเภอ

สำหรับพื้นที่ราบลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณลุ่มน้ำลำตะคอง และลุ่มน้ำมูล มีประมาณ 338.0 ตารางกิโลเมตร หรือ 42.0% ของพื้นที่อำเภอ

1.5 การใช้ที่ดิน (ดูตารางที่ 4 ประกอบ)

จากการสำรวจการใช้ที่ดินในปี พ.ศ.2517 ของจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งสำรวจโดยกองสำรวจที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน พบว่าพื้นที่เกินกว่า 50% ของจังหวัดนี้ถูกใช้ไปสำหรับการเกษตรกรรม และในจำนวนนี้ $\frac{2}{3}$ เป็นพื้นที่นาข้าว ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำท่วมถึง

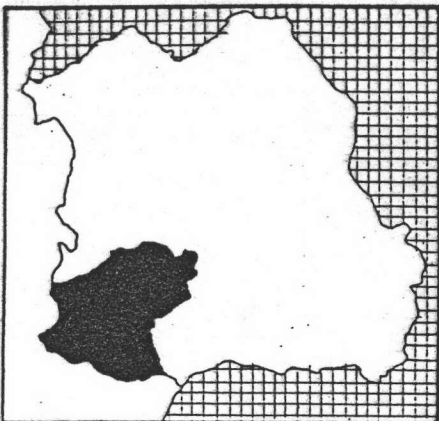
0 5 10 20 40 km.

จังหวัดนครราชสีมา
NAKORN RACHASIMA

แผนที่ ๕ การใช้ที่ดิน

	Paddy Field	พื้นที่ทุ่งนาปลูกข้าว
	Upland Crop Field	พื้นที่ปลูกพืชไร่
	Idle Land (Low Intensity Land Use)	พื้นที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์
	Piedmont Forest	บริเวณป่าเชิงเขา
	Mountain Forest	บริเวณป่าที่สูงและภูเขา
	Others (including Urban Land Use)	อื่น ๆ รวมบริเวณชุมชน

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ภาพที่ 4 แสดงการใช้ที่ดินรายอำเภอ ของ จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามลักษณะการใช้ที่ดิน ปี พ.ศ. 2517 (ตารางกิโลเมตร)

อำเภอ กิ่งอำเภอ	พื้นที่รวม		พื้นที่สำหรับกรเกษตรกรรม										พื้นที่ป่าไม้		พื้นที่ตั้งถิ่นฐาน			พื้นที่ที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์			
	(1)	(2)	(3)	(4)	ทุ่งนา		พื้นที่ปลูกข้าว		พื้นที่ปลูกผลไม้	พืชไร่		มันสำปะหลัง		(14)	(15)	ชุมชนเมือง		(18)	(19)	(20)	(21)
					(5)	(6)	(7)	(8)		(9)	(10)	(11)	(12)			(13)	(16)				
อำเภอใหญ่	1,154.0	$\frac{100.0}{5.6}$	932.5	$\frac{80.8}{8.6}$	842.5	$\frac{73.0}{12.0}$	413.0	$\frac{35.8}{10.7}$	49.0	90.0	$\frac{7.8}{2.4}$	30.5	$\frac{2.6}{1.9}$	15.0	$\frac{1.3}{0.3}$	2.0	$\frac{0.2}{6.2}$	19.0	$\frac{1.6}{6.8}$	185.5	$\frac{16.1}{4.5}$
อำเภอเทพยม	215.5	$\frac{100.0}{1.0}$	107.0	$\frac{49.7}{1.0}$	93.5	$\frac{43.4}{1.3}$	55.0	$\frac{25.5}{1.4}$	58.8	13.5	$\frac{6.3}{0.4}$	10.0	$\frac{4.6}{0.6}$	11.0	$\frac{2.1}{0.2}$	-	-	4.0	$\frac{1.9}{1.4}$	93.5	$\frac{4.3}{2.3}$
อำเภอ...	693.0	$\frac{100.0}{3.4}$	534.0	$\frac{77.1}{4.9}$	469.0	$\frac{67.7}{6.7}$	211.5	$\frac{39.5}{5.5}$	45.0	65.0	$\frac{9.4}{1.7}$	14.5	$\frac{2.1}{0.9}$	32.0	$\frac{4.7}{0.6}$	0.5	$\frac{+}{1.5}$	13.0	$\frac{1.9}{4.7}$	113.5	$\frac{16.3}{2.8}$
อำเภอ...	712.0	$\frac{100.0}{3.5}$	617.5	$\frac{86.7}{5.7}$	584.0	$\frac{82.0}{8.3}$	263.0	$\frac{36.9}{6.8}$	45.0	33.5	$\frac{4.7}{0.9}$	12.5	$\frac{1.8}{0.8}$	+	$\frac{+}{+}$	1.0	$\frac{0.2}{3.1}$	14.5	$\frac{2.0}{5.2}$	79.0	$\frac{11.1}{1.9}$
อำเภอ...	1,250.5	$\frac{100.0}{6.1}$	1,032.5	$\frac{82.6}{9.5}$	744.0	$\frac{59.5}{10.6}$	387.0	$\frac{30.9}{10.0}$	52.0	288.5	$\frac{23.1}{7.6}$	16.0	$\frac{1.3}{1.0}$	57.5	$\frac{4.6}{1.1}$	0.5	$\frac{+}{1.5}$	17.0	$\frac{1.4}{6.1}$	143.0	$\frac{11.4}{3.5}$
อำเภอ...	907.0	$\frac{100.0}{4.4}$	599.5	$\frac{66.1}{5.5}$	528.5	$\frac{58.3}{7.5}$	390.0	$\frac{43.0}{10.1}$	73.8	71.0	$\frac{7.8}{1.9}$	49.5	$\frac{5.5}{3.1}$	+	$\frac{+}{+}$	1.5	$\frac{0.2}{4.6}$	14.5	$\frac{1.6}{5.2}$	291.5	$\frac{32.1}{7.1}$
อำเภอ...	697.5	$\frac{100.0}{3.4}$	564.0	$\frac{80.9}{5.2}$	548.5	$\frac{78.6}{7.8}$	311.0	$\frac{44.6}{8.1}$	56.7	15.5	$\frac{2.2}{0.4}$	4.0	$\frac{0.6}{0.2}$	+	$\frac{+}{+}$	2.0	$\frac{0.3}{6.2}$	18.0	$\frac{2.5}{6.5}$	113.5	$\frac{16.3}{2.8}$
อำเภอ...	321.0	$\frac{100.0}{1.6}$	220.5	$\frac{68.7}{2.0}$	210.0	$\frac{65.4}{3.0}$	117.5	$\frac{36.6}{3.0}$	56.0	10.5	$\frac{3.3}{0.3}$	5.5	$\frac{1.7}{0.3}$	+	$\frac{+}{+}$	0.5	$\frac{0.2}{1.5}$	4.5	$\frac{1.4}{1.6}$	95.5	$\frac{29.7}{2.3}$
อำเภอ...	831.0	$\frac{100.0}{4.0}$	604.5	$\frac{72.7}{5.6}$	434.5	$\frac{52.3}{6.2}$	285.5	$\frac{34.4}{7.4}$	65.7	170.0	$\frac{7.9}{4.5}$	42.5	$\frac{5.1}{2.6}$	5.5	$\frac{0.7}{0.1}$	1.0	$\frac{0.1}{2.1}$	18.0	$\frac{2.2}{6.5}$	202.0	$\frac{24.3}{4.9}$
อำเภอ...	1,745.0	$\frac{100.0}{8.5}$	760.5	$\frac{43.6}{7.0}$	357.0	$\frac{20.5}{5.1}$	172.0	$\frac{9.9}{4.5}$	48.2	403.5	$\frac{23.1}{10.6}$	213.5	$\frac{12.2}{13.2}$	495.0	$\frac{28.4}{9.4}$	0.5	$\frac{+}{1.5}$	16.5	$\frac{0.9}{5.9}$	472.5	$\frac{27.1}{11.5}$
อำเภอ...	1,242.5	$\frac{100.0}{6.0}$	568.0	$\frac{45.7}{5.2}$	130.5	$\frac{10.5}{1.9}$	92.0	$\frac{7.4}{2.4}$	70.5	437.5	$\frac{5.7}{11.5}$	405.5	$\frac{32.6}{25.1}$	279.0	$\frac{22.5}{5.3}$	2.0	$\frac{0.2}{6.2}$	7.5	$\frac{0.6}{2.7}$	386.0	$\frac{31.0}{9.4}$
อำเภอ...	719.0	$\frac{100.0}{3.5}$	462.0	$\frac{64.3}{4.3}$	139.0	$\frac{19.3}{2.0}$	96.5	$\frac{13.4}{2.5}$	69.4	323.0	$\frac{44.9}{8.5}$	185.5	$\frac{25.8}{11.5}$	58.0	$\frac{8.1}{1.1}$	1.5	$\frac{0.2}{4.6}$	6.0	$\frac{0.8}{2.2}$	191.5	$\frac{26.6}{4.7}$
อำเภอ...	266.5	$\frac{100.0}{1.3}$	220.0	$\frac{82.6}{2.0}$	112.0	$\frac{42.0}{1.6}$	49.0	$\frac{18.3}{1.3}$	43.8	108.0	$\frac{40.5}{2.8}$	90.5	$\frac{34.0}{5.6}$	8.0	$\frac{3.0}{0.2}$	0.5	$\frac{0.2}{1.5}$	4.5	$\frac{1.7}{1.6}$	33.5	$\frac{12.5}{0.8}$
อำเภอ...	804.5	$\frac{100.0}{3.9}$	468.0	$\frac{58.2}{4.3}$	333.5	$\frac{41.5}{4.8}$	183.0	$\frac{22.7}{4.7}$	54.9	134.5	$\frac{16.7}{3.5}$	103.5	$\frac{12.9}{6.4}$	20.0	$\frac{2.5}{0.4}$	10.5	$\frac{1.3}{32.3}$	33.0	$\frac{4.1}{11.8}$	273.0	$\frac{33.9}{6.6}$
อำเภอ...	836.0	$\frac{100.0}{4.1}$	415.0	$\frac{49.6}{3.8}$	349.5	$\frac{41.7}{5.0}$	153.0	$\frac{18.3}{4.0}$	43.8	65.5	$\frac{7.8}{1.7}$	57.5	$\frac{6.9}{3.6}$	67.5	$\frac{8.1}{1.3}$	0.5	$\frac{+}{1.5}$	13.0	$\frac{1.6}{4.7}$	340.0	$\frac{40.7}{8.3}$
อำเภอ...	516.0	$\frac{100.0}{2.5}$	363.0	$\frac{70.5}{3.4}$	343.5	$\frac{66.7}{4.9}$	239.0	$\frac{46.4}{6.2}$	69.6	19.5	$\frac{3.8}{0.5}$	3.5	$\frac{0.7}{0.2}$	+	$\frac{+}{+}$	0.5	$\frac{+}{1.5}$	8.0	$\frac{1.6}{2.9}$	143.5	$\frac{27.9}{3.5}$
อำเภอ...	1,794.5	$\frac{100.0}{8.7}$	983.0	$\frac{54.8}{9.1}$	20.0	$\frac{1.1}{0.3}$	5.0	$\frac{0.3}{0.1}$	25.0	963.0	$\frac{53.7}{25.2}$	40.5	$\frac{2.3}{2.5}$	566.5	$\frac{31.6}{10.7}$	3.5	$\frac{0.2}{10.8}$	17.5	$\frac{1.0}{6.3}$	224.0	$\frac{12.5}{5.4}$
อำเภอ...	2,214.0	$\frac{100.0}{10.8}$	528.0	$\frac{23.8}{4.9}$	260.5	$\frac{11.8}{3.7}$	172.0	$\frac{7.8}{4.5}$	66.0	268.0	$\frac{12.1}{7.0}$	127.0	$\frac{2.7}{7.9}$	1,251.0	$\frac{56.5}{23.6}$	1.5	$\frac{-}{4.6}$	16.5	$\frac{0.7}{5.9}$	417.0	$\frac{18.8}{10.1}$
อำเภอ...	1,007.5	$\frac{100.0}{4.9}$	576.0	$\frac{57.2}{5.3}$	310.0	$\frac{30.8}{4.4}$	156.5	$\frac{15.5}{4.1}$	50.0	266.0	$\frac{26.4}{7.0}$	172.5	$\frac{17.1}{10.7}$	256.0	$\frac{25.4}{4.8}$	1.5	$\frac{0.1}{4.6}$	12.5	$\frac{1.2}{4.5}$	161.5	$\frac{16.0}{3.9}$
อำเภอ...	1,650.5	$\frac{100.0}{8.0}$	189.5	$\frac{11.5}{1.8}$	157.5	$\frac{9.5}{2.2}$	78.5	$\frac{4.8}{2.0}$	49.8	32.0	$\frac{1.9}{0.8}$	15.0	$\frac{1.0}{0.9}$	1,361.0	$\frac{82.5}{25.7}$	1.0	$\frac{+}{3.1}$	15.5	$\frac{0.9}{5.6}$	83.5	$\frac{5.1}{2.0}$
อำเภอ...	968.0	$\frac{100.0}{4.8}$	83.0	$\frac{8.6}{0.8}$	43.0	$\frac{4.4}{0.6}$	23.5	$\frac{2.4}{0.6}$	54.7	40.0	$\frac{4.1}{1.0}$	18.0	$\frac{1.9}{1.1}$	811.0	$\frac{83.8}{15.3}$	-	-	6.0	$\frac{0.6}{2.2}$	68.0	$\frac{7.0}{1.7}$
TOTAL	20,545.5	$\frac{100.0}{100.0}$	10,828.0	$\frac{52.7}{100.0}$	7,010.5	$\frac{34.1}{160.0}$	3,853.5	$\frac{18.8}{100.0}$	55.0	3,818.0	$\frac{18.6}{100.0}$	1,617.5	$\frac{7.9}{100.0}$	5,294.0	$\frac{25.8}{100.0}$	32.5	$\frac{0.2}{100.0}$	279.0	$\frac{1.4}{100.0}$	4,112.0	$\frac{19.9}{100.0}$

Source: 1974 Land Use Map, Land Development Department

Notes: 1. Land use figures were obtained through measurement of respective land use categories shown on the Land Use Map of Changwat Nakhon Ratchasima as of 1974 (1:250,000), prepared by Land Development Department, Ministry of Agriculture and Cooperatives.

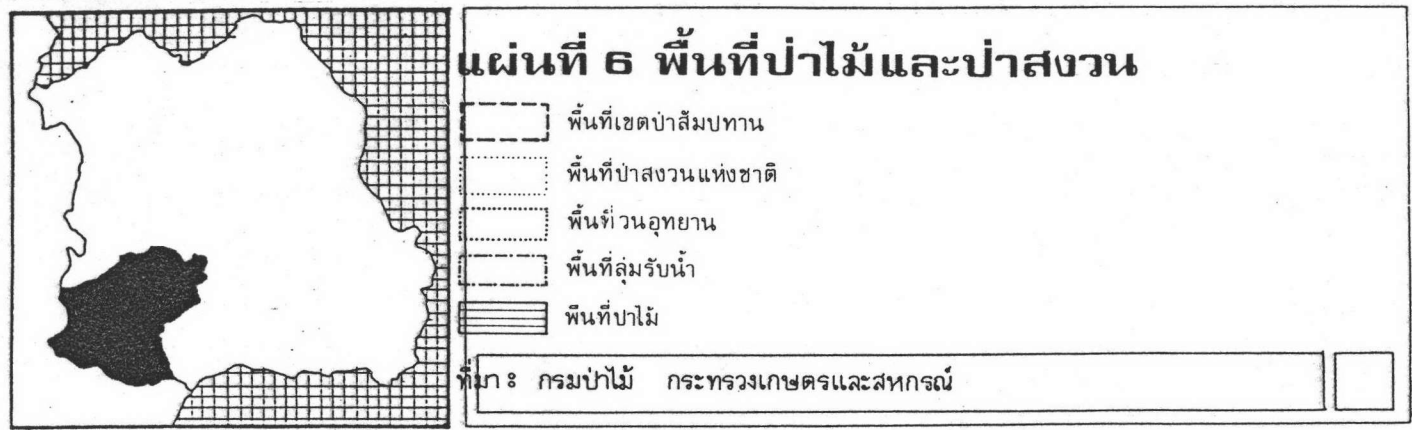
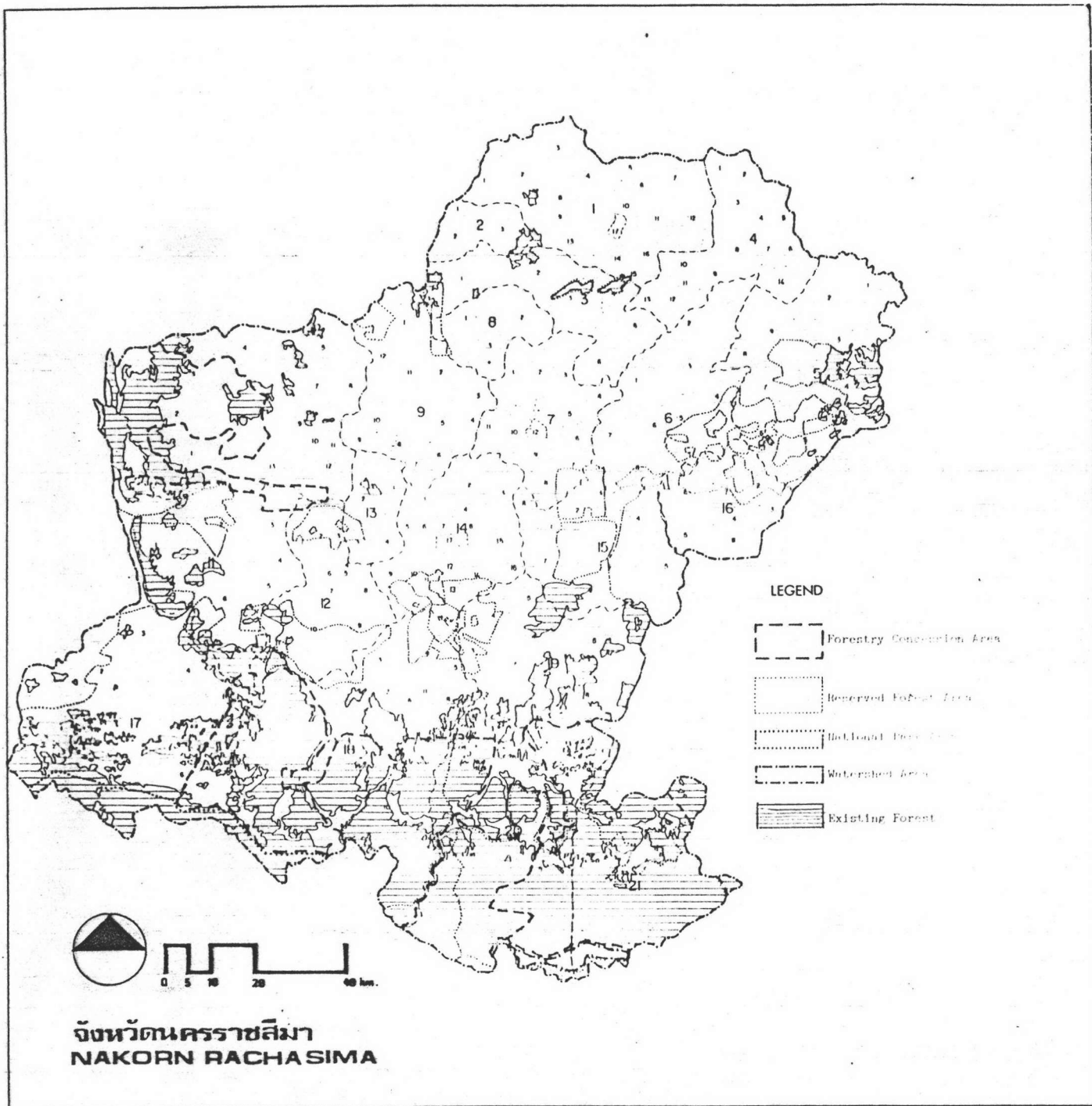
คือ พื้นที่เขตกว้างใหญ่ คง ประทาย ชุมพวง โนนสูง ชามตะแกแสง โนนไทย และ ห้วยแดง พื้นที่ในบริเวณเหล่านี้ ได้ถูกจับจองจนหมดแล้ว ดังนั้น จะเห็นว่าพื้นที่เพาะปลูก ข้าวในจังหวัดนี้ จึงมิได้เพิ่มขึ้นเลยในช่วง 5 ปี ที่ผ่านมา¹

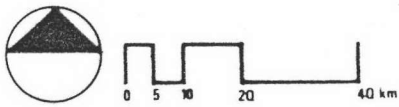
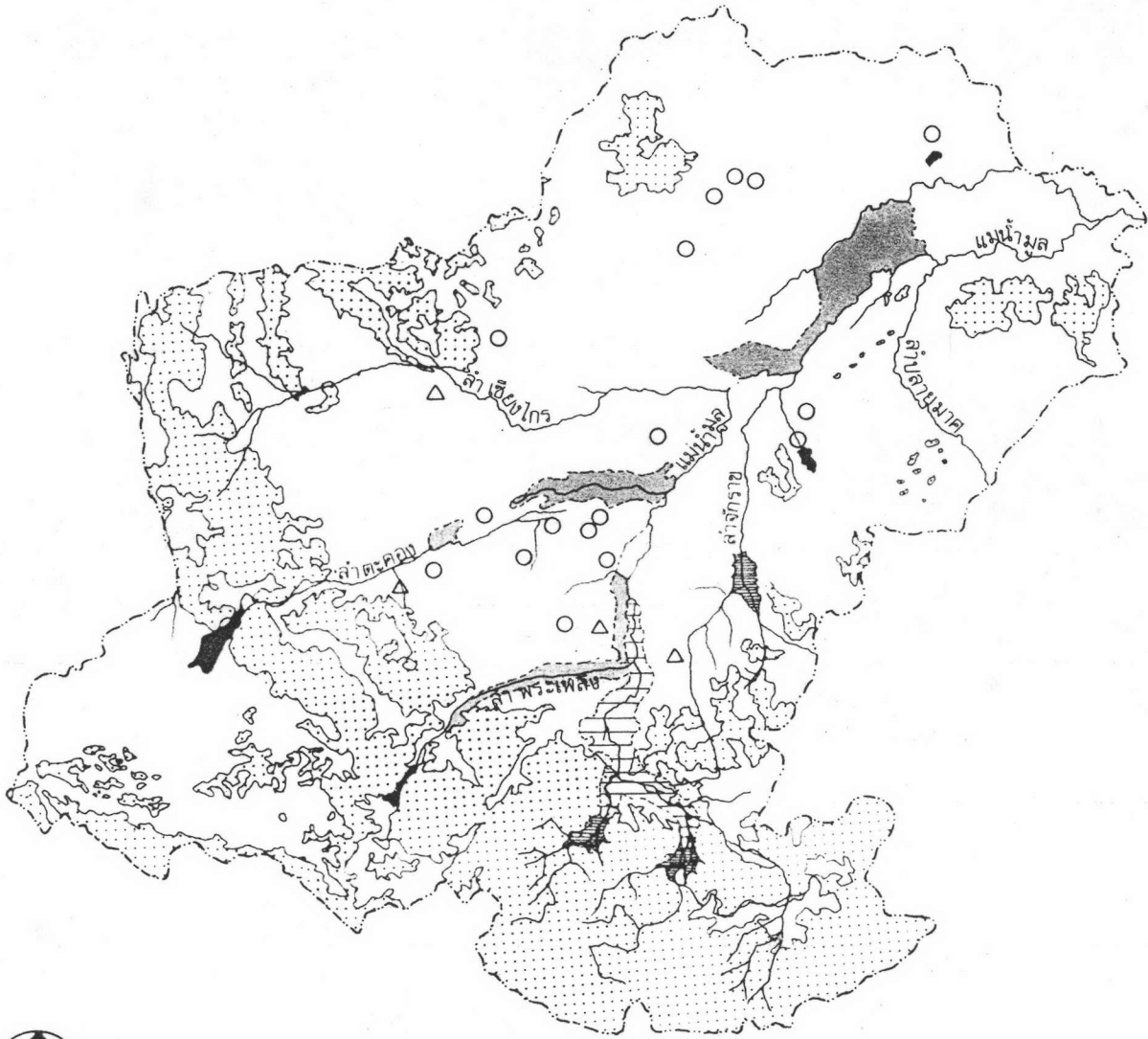
พื้นที่เพาะปลูกพืชไร่ มีอยู่ประมาณ 18% ของพื้นที่ทั้งหมด ส่วนใหญ่ ได้แก่ บริเวณที่มีความชันไม่เกิน 4.9% และบริเวณพื้นที่บนเนินสูง ๆ ต่ำ ๆ (Undulating Plain) ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ ปี พ.ศ.2512-2517 พื้นที่เพาะปลูกพืชไร่ขยายตัวขึ้นเป็น 2 เท่า โดยบุกเบิกเข้าไปในบริเวณที่เป็นป่าต้นน้ำลำธาร การขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกพืช ไร่เป็นผลเนื่องจากความต้องการมันสำปะหลังในตลาด ประกอบกับมันสำปะหลังให้ผลผลิต สูงกว่าพืชไร่ชนิดอื่น แต่มันสำปะหลังเป็นพืชที่ทำลายความอุดมสมบูรณ์ของดินสูง ทำให้ผล ผลิตค่อย ๆ ต่ำลงในที่สุดไป ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องมีการแก้ไขโดยการปรับปรุงสภาพดิน โดยการปลูกพืชหมุนเวียน

พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดนครราชสีมาลดลงจาก 11,400 ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ.2504 เป็น 5,700 ตารางกิโลเมตร ในปีพ.ศ.2516 และลดลงในอัตรา 5.6% ต่อปี และถ้ายังคงในอัตราคงที่เช่นนี้ ในอีก 10 ปีข้างหน้า พื้นที่ป่าจะเหลือเพียง 3 ของพื้นที่ป่า ในปัจจุบัน ซึ่งหมายความว่า พื้นที่ป่า ซึ่งอยู่ในบริเวณที่มีความชันน้อย จะถูกบุกเบิก สำหรับ เพาะปลูกพืชไร่ ป่าจะเหลือแก่เฉพาะพื้นที่ภูเขา ซึ่งชันมากและเพาะปลูกพืชไม่ได้ ปัญหาการทำลายป่าเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพของจังหวัด และเมือง นครราชสีมา เนื่องจากพื้นที่ป่าไม้ในจังหวัดนครราชสีมาเป็นแหล่งต้นกำเนิดลำน้ำ หลายสาย คือ ลำน้ำมูล ลำน้ำป่าสัก ลำพระเพลิง ลำตะคอง ลำเชียงไกร และลำปลายมาศ ซึ่ง เป็นแหล่งน้ำที่ได้เลี้ยงการเกษตรกรรม และประชากรทั้งจังหวัด

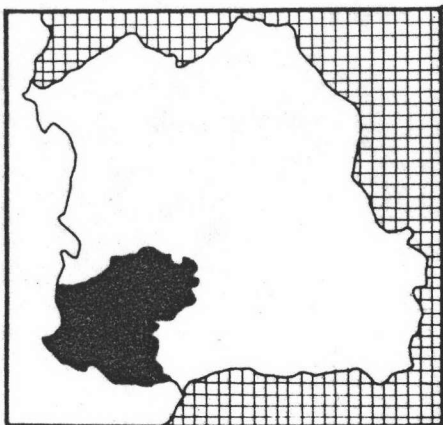
---

¹UNAPDI, UNCRD, Regional Development of Nakron Ratchasima, a comprehensive planning study: Volume one book 1 (Bangkok: United Nations Asian Development Institute, 1977), p. 6.1-p. 6.22.

จังหวัดนครราชสีมา
NAKORN RACHASIMA

แผนที่ 7 ลำน้ำและการชลประทาน

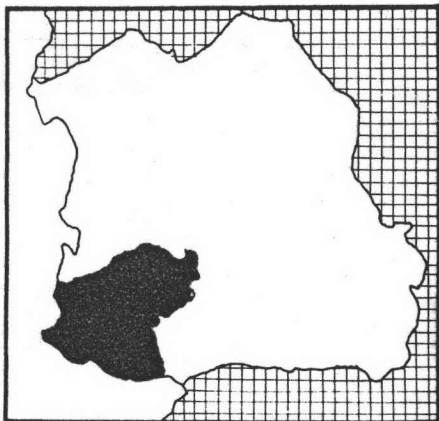
- เขื่อนเก็บน้ำที่สร้างเสร็จแล้ว
- พื้นที่การชลประทานที่สร้างเสร็จแล้ว
- พื้นที่โครงการชลประทานที่ดำริจะสร้าง
- เขื่อนเก็บน้ำที่ดำริจะสร้าง
- ป่าต้นน้ำ
- อ่างเก็บน้ำที่สร้างเสร็จแล้ว
- อ่างเก็บน้ำที่ดำริจะสร้าง

ที่มา : กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

จังหวัดนครราชสีมา
NAKORN RACHASIMA

แผนที่ 8 ปริมาณและแหล่งน้ำใต้ดิน

- ปริมาณ 50-400 แกลลอน/นาที คุณภาพพอใช้ราว 95 %
- ปริมาณ น้อยกว่า 30 แกลลอน/นาที คุณภาพพอใช้ราว 80 %
- พบในเฉพาะพื้นที่บางแห่ง คุณภาพพอใช้ไม่เกิน 50 %
- มีเฉพาะจุด 90 % เป็นน้ำกร่อย
- มีพบเฉพาะในรอยต่อของหินเท่านั้น

ที่มา : กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงอุตสาหกรรม.

พื้นที่ซึ่งใช้เป็นที่ตั้งชุมชนเมือง (Urban Area) ของจังหวัดมีเพียง 32.5 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 0.21 % ของพื้นที่จังหวัด และในจำนวนนี้เป็นพื้นที่ชุมชนในเขตอำเภอเมือง 10.5 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 32.3% ของพื้นที่ชุมชนเมืองทั้งหมด

สำหรับการใช้ที่ดินของอำเภอเมืองนครราชสีมา ซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองหลัก นครราชสีมา พบว่า พื้นที่ 58.2% ถูกใช้ไปในการเกษตรกรรม ในจำนวนนี้ 41.5% ไปในการทำนาข้าว และ 16.7% เป็นพื้นที่ปลูกพืชไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการปลูกมันสำปะหลังสำหรับพื้นที่ป่าในเขตอำเภอเมือง มีเพียง 20 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 2.5% และพื้นที่ชุมชนเมือง 10.5 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็น 1.3% ของพื้นที่อำเภอ

1.6 การคมนาคมติดต่อระหว่างจังหวัด

เนื่องด้วยนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่บนที่ราบสูงมีทิวเขาคงพระยาเย็นเป็นเทือกเขากั้นเขตแดนเป็นแนวลงมากลางแม่น้ำป่าสัก จนถึงจังหวัดสระบุรี และตลอดเขตแดนตะวันออกจรดเขตกั้นนครนายก และจังหวัดปราจีนบุรี จดเขตแดนประเทศกัมพูชา การเดินทางติดต่อกับกรุงเทพฯ ตั้งแต่ในสมัยก่อนรัชกาลที่ 5 จะเป็นโดยการสงครามหรือการค้าขายก็ตี ต้องเดินเท้าข้ามเขาเทือกนี้เป็นช่วง ๆ ไป คือ

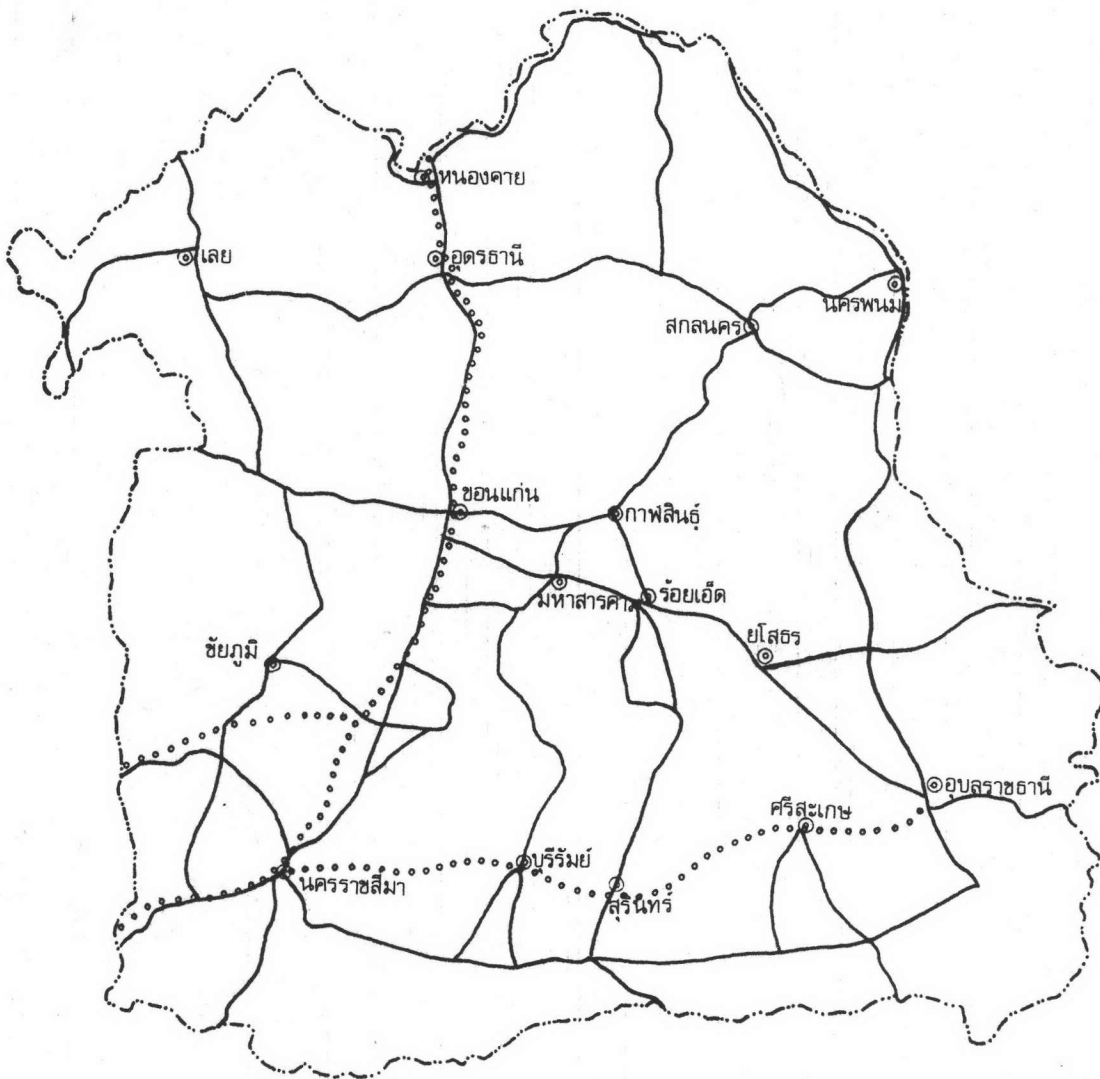
1. ไปทางจังหวัดลพบุรี ผ่านอำเภอไชยบาลาด ขึ้นทางช่องกงพระยากลาง
2. ไปทางสระบุรีผ่านตำบลแก่งคอย ขึ้นทางช่องกงพระยาเย็นไปลงที่ตำบลปากช่อง
3. ไปทางจังหวัดนครนายกและจังหวัดปราจีนบุรี ขึ้นทางช่องบุษนูน ช่องสะแกราก และช่องทะโล (ดูแผนที่ 9 ประกอบ)

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้โปรดให้ทำทางรถไฟจากกรุงเทพฯ สระบุรี แก่งคอย ไปยังเมืองนครราชสีมาเป็นระยะยาว 264 กิโลเมตร เริ่มก่อสร้างเมื่อพ.ศ.2434 และแล้วเสร็จเมื่อพ.ศ.2443

ต่อมาในสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ได้มีการสร้างถนนพหลโยธิน จากกรุงเทพฯ ไปยังจังหวัดทางภาคเหนือจึงได้ทำถนนสุระนารายณ์ จาก

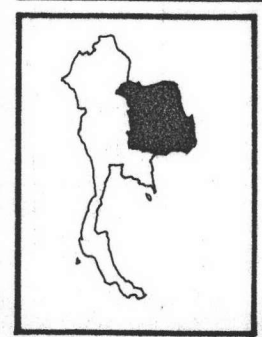
แผนที่ ๑

ขอบข่ายทางคมนาคม

— เส้นทางคมนาคมทางถนน
 ..... เส้นทางคมนาคมทางรถไฟ

ที่มา : กรมการขนส่งทางบก กระทรวงคมนาคม.

๐ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕
 กิโลเมตร

แยกถนนพหลโยธิน ที่อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ผ่านอำเภอไชยบาลาอ ชำระช่องแคบ
 กงพระยากลาง ผ่านตำบลบัวชุม อำเภอโนนไทย ตำบลจอหอไปยังเมืองนครราชสีมาในระยะ
 ทางจากกรุงเทพฯ ถึงนครราชสีมายาว 404 กิโลเมตร

ต่อมาเมื่อพ.ศ.2498 โดยความช่วยเหลือขององค์การยูนิคอม (USOM) และ
 คณะกรรมการพิจารณาและดำเนินการเกี่ยวกับการช่วยเหลือร่วมมือ ทางเศรษฐกิจ และ
 วิชาการ (ก.ศ.ว) แห่งสหรัฐอเมริกา ได้สร้างถนนแยกจากถนนพหลโยธินที่ข้างใต้เมือง
 สระบุรี ราวกิโลเมตรที่ 108 ไปยังจังหวัดนครราชสีมาอีกสายหนึ่ง เรียกว่าถนนมิตรภาพ
 เสร็จเรียบร้อยเมื่อพ.ศ.2500 ถนนสายนี้ผ่านตำบลแก่งคอย มากเหล็ก ปากช่อง สีคิ้ว
 สูงเนิน ภูเขาคาด ถึงตัวเมืองนครราชสีมา ขนานไปกับทางรถไฟ ระยะทาง 147.8
 กิโลเมตร จากกรุงเทพฯ ถึงนครราชสีมา เป็นระยะทางไกลราว 255 กิโลเมตร ถนนมิตร
 ภาพนี้เป็นถนนสายสำคัญ ที่ใช้ในการคมนาคมติดต่อระหว่างจังหวัดนครราชสีมา กับจังหวัด
 อื่นโดยรอบ และกรุงเทพฯ และเป็นสายการคมนาคม สายสั้นที่สุดที่จะติดต่อกับกรุงเทพฯ

ในราวพ.ศ.2515 ได้มีการก่อสร้าง ทางหลวงสายยุทธศาสตร์หมายเลข 5
 ที่เชื่อมต่อกันระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับภาคตะวันออกโดยตัดผ่านอำเภอสีคิ้ว
 อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ถนนสายนี้จะมีบทบาทสำคัญยิ่ง หากโครงการทำเรือ
 น้ำลึกที่แหลมฉิมบึงเสร็จสิ้น เพราะจะเป็นเส้นทางคมนาคมสายสำคัญที่จะขนส่งสินค้า เกษตร
 กรรมจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือออกสู่ตลาดต่างประเทศได้โดยตรงโดยมิต้องผ่านกรุงเทพฯ

2. ประชากร

2.1 ประชากรและการตั้งถิ่นฐาน

จากข้อมูลสถิติทะเบียนราษฎร พบว่าประชากรจังหวัดนครราชสีมา มีจำนวน
 ทั้งสิ้น 1,778,547 คน หรือ 274,945 ครอบครัว ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 12 ของประชากร
 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมด และเป็นจังหวัดที่มีประชากรมากที่สุดเป็น 16 จังหวัดของ
 ภูมิภาคเดียวกัน

ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัด อาศัยอยู่ในเขตชนบท ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 1,501,021 คน คิดเป็นร้อยละ 84.4 ของประชากรทั้งจังหวัดและเป็นประชากรในเขตเมือง (ซึ่งรวมประชากรในเขตเทศบาล และสุขาภิบาล) จำนวน 277,526 คน คิดเป็นร้อยละ 15.6 และในจำนวนนี้เป็นประชากรเมืองในเขตเทศบาลเมือง 85,239 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 4.79 ของประชากรทั้งหมดของจังหวัด

การอพยพเข้าในระยะที่ผ่านมา อันเนื่องมาจากจังหวัดนครราชสีมา เป็นศูนย์ธุรกิจการค้า อุตสาหกรรม และบริการของภาค และยังมีลักษณะภูมิประเทศ เป็นป่าคั่นน้ำลำธาร ซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชไร่ เหลืออยู่มาก ด้วยเหตุนี้ ประชากรจากจังหวัดอื่น จึงอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน และทำมาหากินตามภาวะการขยายตัว การค้า อุตสาหกรรม และบริการ และยังมีเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกิน อพยพเข้ามาบุกเบิกป่า เพื่อการเกษตรกันมาก โดยเฉพาะในเขตท้องที่อำเภอขามสะแกแสง อำเภอตรบรี กิ่งอำเภอเสิงสาง อำเภอโชคชัย และอำเภอบึงขังชัย (ดูแผนที่ 6 ประกอบ)

สำหรับสาเหตุของการอพยพ ส่วนใหญ่ เป็นผลกระทบจากภาวะฝนแล้ง โดยเฉพาะในท้องที่ที่มีประชากรอยู่อย่างหนาแน่น จะเห็นได้ว่าในปี 2515 และ 2517 ซึ่งเกิดภาวะฝนแล้ง และมีผลต่อการทำนา ทำให้เกษตรกรอพยพออกไปทำมาหากินในจังหวัดอื่น ในช่วงปี 2516 และ 2518 เป็นจำนวนมาก และทำให้การขยายตัวของประชากร โดยส่วนรวมของจังหวัดในปีดังกล่าวเพิ่มในอัตราราค คือเพิ่มในอัตราร้อยละ 4.65, 2.88, 4.43, 2.29, 4.55 ในปี 2515, 2516, 2517, 2518 ตามลำดับ¹

---

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบจำนวนประชากรจังหวัด อำเภอเมือง และเทศบาล
เมืองนครราชสีมา ปีพ.ศ. 2511 - 2518

ปีพ.ศ.	ประชากรจังหวัด	ประชากรอำเภอเมือง	ประชากรเทศบาลเมือง
2511	1,333,709	119,656	76,223
2512	1,377,052	123,739	79,487
2513	1,417,881	126,009	82,256
2514	1,468,144	129,018	85,419
2515	1,537,738	151,497	77,397
2516	1,582,309	155,528	79,694
2517	1,652,906	178,626	80,869
2518	1,690,916	183,808	83,564

ที่มาข้อมูล สถิติข้อมูลทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง
กระทรวงมหาดไทย

42

การขยายตัวของประชากรในเขตเมือง จากข้อมูลตารางที่ 7 จะเห็นว่า ประชากรในเขตเมืองเพิ่มขึ้นในอัตราต่ำกว่าเขตชนบท คือ เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.87 ต่อปี ในขณะที่ชนบท มีอัตราการเพิ่มประชากรสูงถึง 4.28 ต่อปี ทั้งนี้เป็นผลเนื่องจากการอพยพ เข้ามาขยายพื้นที่เกษตรในพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร

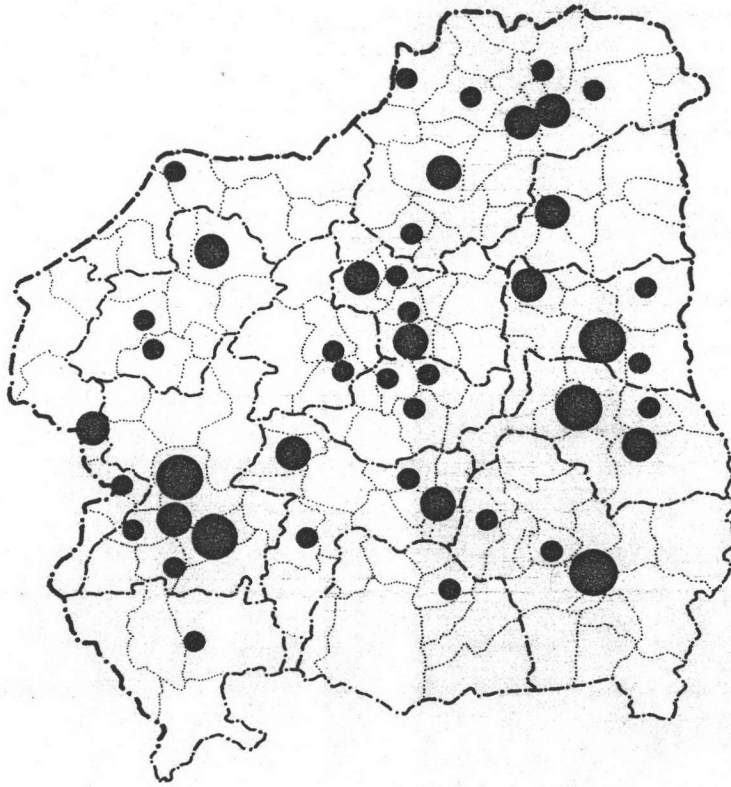
เทศบาลเมือง นครราชสีมา มีอัตราการเพิ่มในทางลบ คือ ร้อยละ ± 0.04 ต่อปี ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากการถอนฐานทัพของสหรัฐอเมริกา ส่วนเทศบาลที่เหลืออีก 2 แห่ง คือ เทศบาลตำบลบัวใหญ่ และเทศบาลตำบลโนนสูง มีอัตราการเพิ่มประชากรในชั้นต่ำ เช่นกัน คือ 0.89 และ 2.37 ตามลำดับ แต่ประชากรเมืองของจังหวัดนครราชสีมากลับ เพิ่มมากในเขตสุขาภิบาล คือ เพิ่มขึ้นสูงถึงร้อยละ 4.89 ต่อปี ซึ่งย่อมแสดงให้เห็นว่า การกระจายตัวของประชากรของจังหวัดดีขึ้น คือ เริ่มมีการขยายชุมชน ชนาครอง ซึ่งจะให้บริการ แก่พื้นที่ชนบทมากขึ้น

2.2 ความหนาแน่นประชากร

ความหนาแน่นประชากร โดยเฉลี่ยทั้งจังหวัด ในปี 2519 คิดเป็น 87 คน ต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งสูงกว่าความหนาแน่นเฉลี่ย เขตชนบทเล็กน้อย คือมีความหนาแน่น 74 คน ต่อตารางกิโลเมตร ส่วนความหนาแน่นเฉลี่ยในเขตเมืองคิดเป็น 1,724 คน ต่อตารางกิโลเมตร หรือ 2.8 คนต่อไร่ และเขตเทศบาลเมือง เป็นพื้นที่ซึ่งมีความหนาแน่น ประชากรสูงสุดคือ 19,329 คน ต่อตารางกิโลเมตร หรือ 30.9 คนต่อไร่

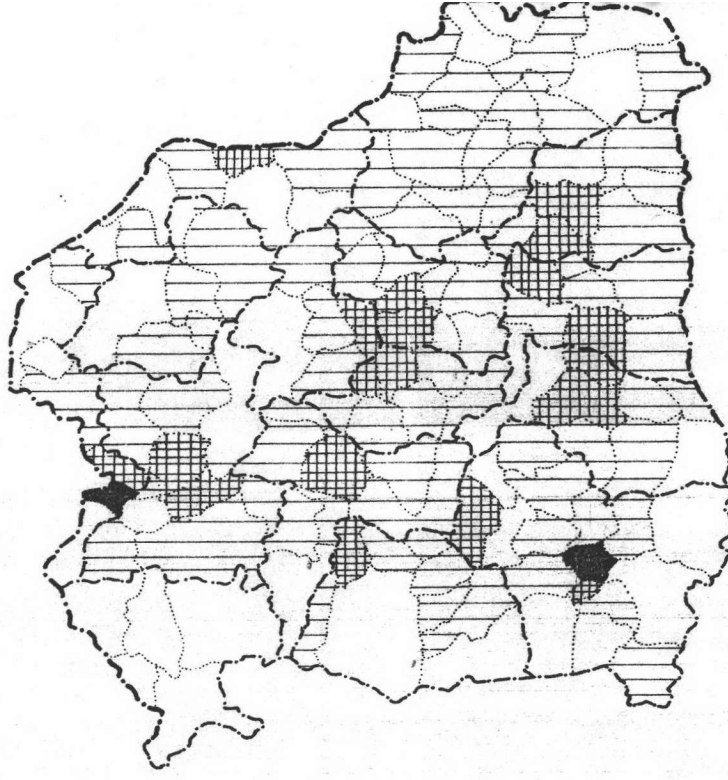
จากการศึกษาข้อมูลความหนาแน่นประชากรรายตำบล ซึ่งกองวางแผนภาคสำนัค เมืองได้รวบรวมไว้พบว่า พื้นที่ตำบลที่อยู่โดยรอบเขตเทศบาลเมือง เป็นตำบลที่มีความ หนาแน่นประชากรค่อนข้างสูง คือตั้งแต่ 200 คนขึ้นไป (ดูแผนที่ 10, 11 ประกอบ)

พื้นที่ของจังหวัดนครราชสีมาที่มีประชากรตั้งถิ่นฐานอยู่หนาแน่นเกินกว่า 100 คน ต่อตารางกิโลเมตร ได้แก่ พื้นที่บริเวณที่ราบลุ่ม ซึ่งเหมาะกับการทำนาสองข้างทางหลวง แคว้นดินสายนครราชสีมา-ขอนแก่น ซึ่งได้แก่ พื้นที่เขตอำเภอมืองโนนสูง ซามสะแกแสง โนนไทย พิมาย คง บัวใหญ่ และอำเภอบัวลาย ซึ่งมีจำนวนประชากรรวมถึง 923,151 คน

●	จำนวนประชากร 200,000 - 300,000	คน
●	" 150,000 - 200,000	"
●	" 100,000 - 150,000	"

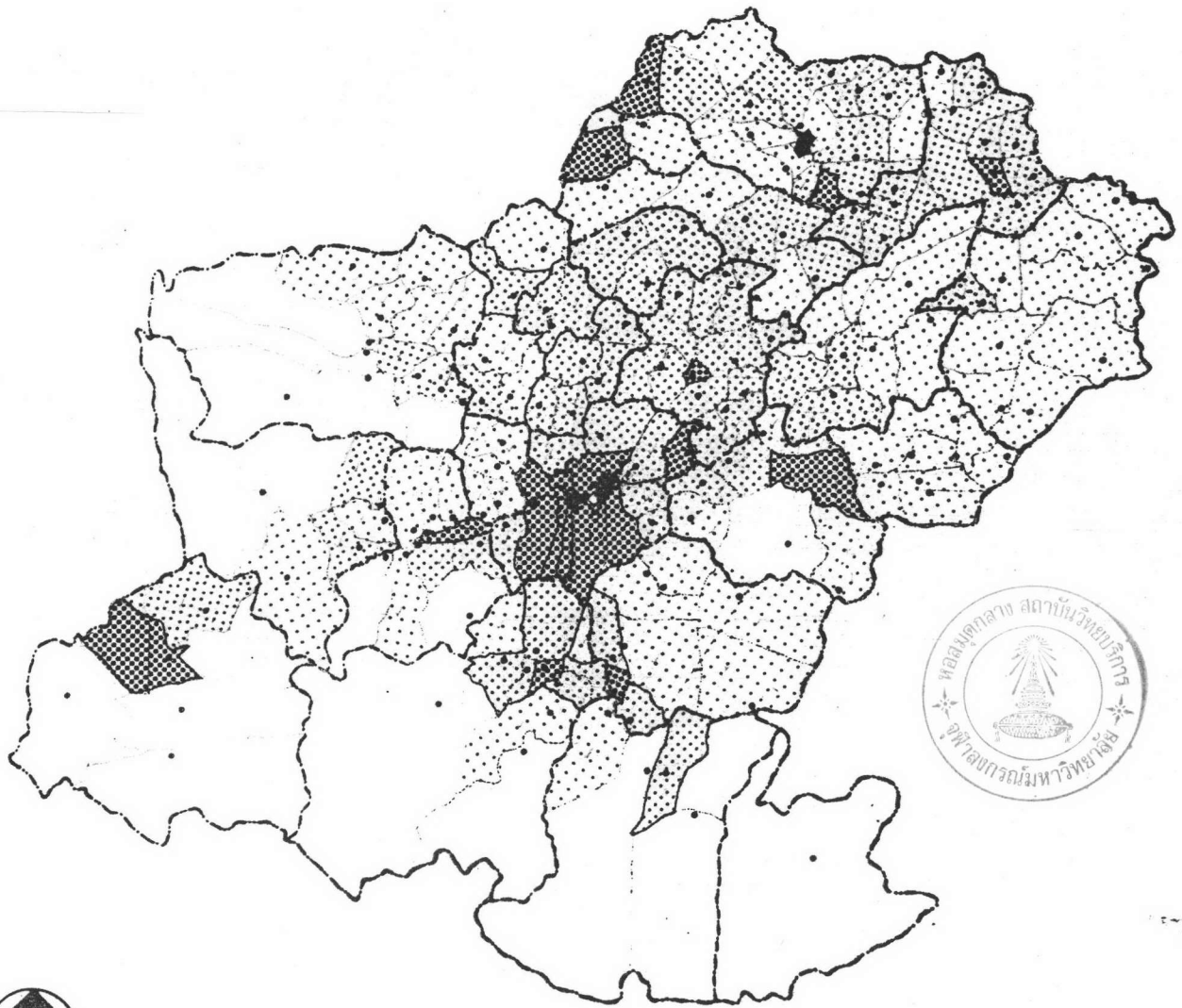
จำนวนประชากรรายอำเภอ ปี พ.ศ. 2519

□	ความหนาแน่น 0 - 59	คนต่อตารางก.ม.
▨	" 60 - 149	"
▩	" 150 - 299	"
■	" มากกว่า 300	"

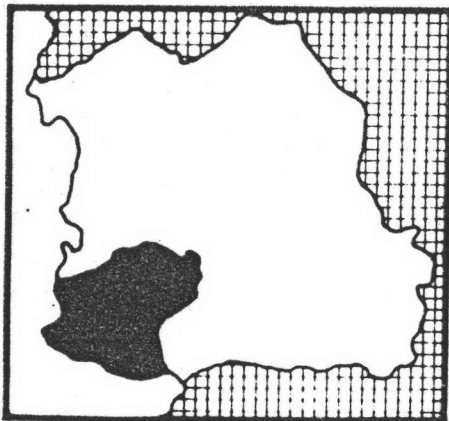
ความหนาแน่นรายอำเภอ ปี พ.ศ. 2519

จังหวัดนครราชสีมา
NAKORN RACHABIMA

- — — — — เส้นเขตจังหวัด
- — — — — เส้นเขตเขตอำเภอ
- ..... เส้นเขตเขตตำบล
- ศูนย์กลางตำบล
- ศูนย์กลางจังหวัด

แผนที่ที่ ๓ ความหนาแน่นประชากรรายตำบล

	0 - 40	คน ต่อ ตารางกิโลเมตร
	41 - 95	” ”
	96 - 215	” ”
	216 - 650	” ”
	651 - 5000	” ”

ที่มา : จากกรวิเคราะห์จำนวนประชากร ต่อเนื้อที่รายตำบล .

คิดเป็นร้อยละ 51.91 ของประชากรจังหวัดทั้งหมด พื้นที่ซึ่งมีประชากรตั้งถิ่นฐานหนาแน่น รองลงมาคือประมาณ 80-100 คน ต่อตารางกิโลเมตร ได้แก่ พื้นที่ซึ่งเหมาะสมสำหรับการทำนา และทำไร่ควบคู่กัน ซึ่งได้แก่ อำเภอลำทะเมนชัย, โขกษัย, จักราช, ห้วยแถลง, ชุมพวง, และกิ่งอำเภอบ้านเหลื่อม มีประชากร 340,881 คน คิดเป็นร้อยละ 19.17 ส่วนประชากรที่เหลืออีก 514,509 คน กระจายอยู่ในบริเวณ ซึ่งส่วนใหญ่เหมาะกับการทำไร่ และมีภูมิประเทศเป็นป่าเขา¹

2.3 การขยายตัวของประชากร

ในระยะ 5 ปี ที่ผ่านมาจาก พ.ศ.2514-2519 จังหวัดนครราชสีมา มีประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 4.05 ต่อปี กล่าวคือ เพิ่มจากจำนวน 1,479,163 คน ในปี 2514 เป็นจำนวน 1,778,547 คน ในปี 2519 เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 59,877 คนต่อปี การเพิ่มดังกล่าวเป็นการเพิ่ม จากการเกิด-ตายสุทธิ เฉลี่ยปีละ 43,119 คน คิดเป็น 72.0% ของประชากรที่เพิ่มทั้งหมด และเป็นการเพิ่มจากการอพยพเข้าสุทธิเฉลี่ยปีละ 16,758 คน หรือคิดเป็น 27.99% ของจำนวนประชากรที่เพิ่มทั้งหมด นับว่าจังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดที่มีอัตราการเพิ่มประชากรเฉลี่ยสูงที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นจังหวัดที่มีการเพิ่มประชากร เนื่องจากการอพยพในอัตราที่สูงด้วย²

การเกิดของประชากรจังหวัดนครราชสีมาในระยะที่ผ่านมาอยู่ในเกณฑ์สูงแต่ลดลงเรื่อย ๆ คือ มีอัตราการเกิด 36.10 ต่อพันคนในปี 2505 และลดลงเหลือ 30.40 ต่อพันคนในปี 2519 ท้องที่มีอัตราการเกิดสูงสุดของจังหวัดนี้ คือ อำเภอลำทะเมนชัย อำเภอลำทะเมนชัย

---

¹กระทรวงมหาดไทย, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม จังหวัด

นครราชสีมา พ.ศ.2520-2524 (นครราชสีมา: สำนักงานจังหวัดนครราชสีมา, 2520), หน้า 3-4.

²เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน

ตารางที่ 6 จำนวนประชากรและความหนาแน่นประชากรจังหวัดใน
เขตเมือง และชนบท

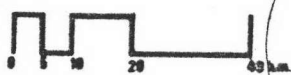
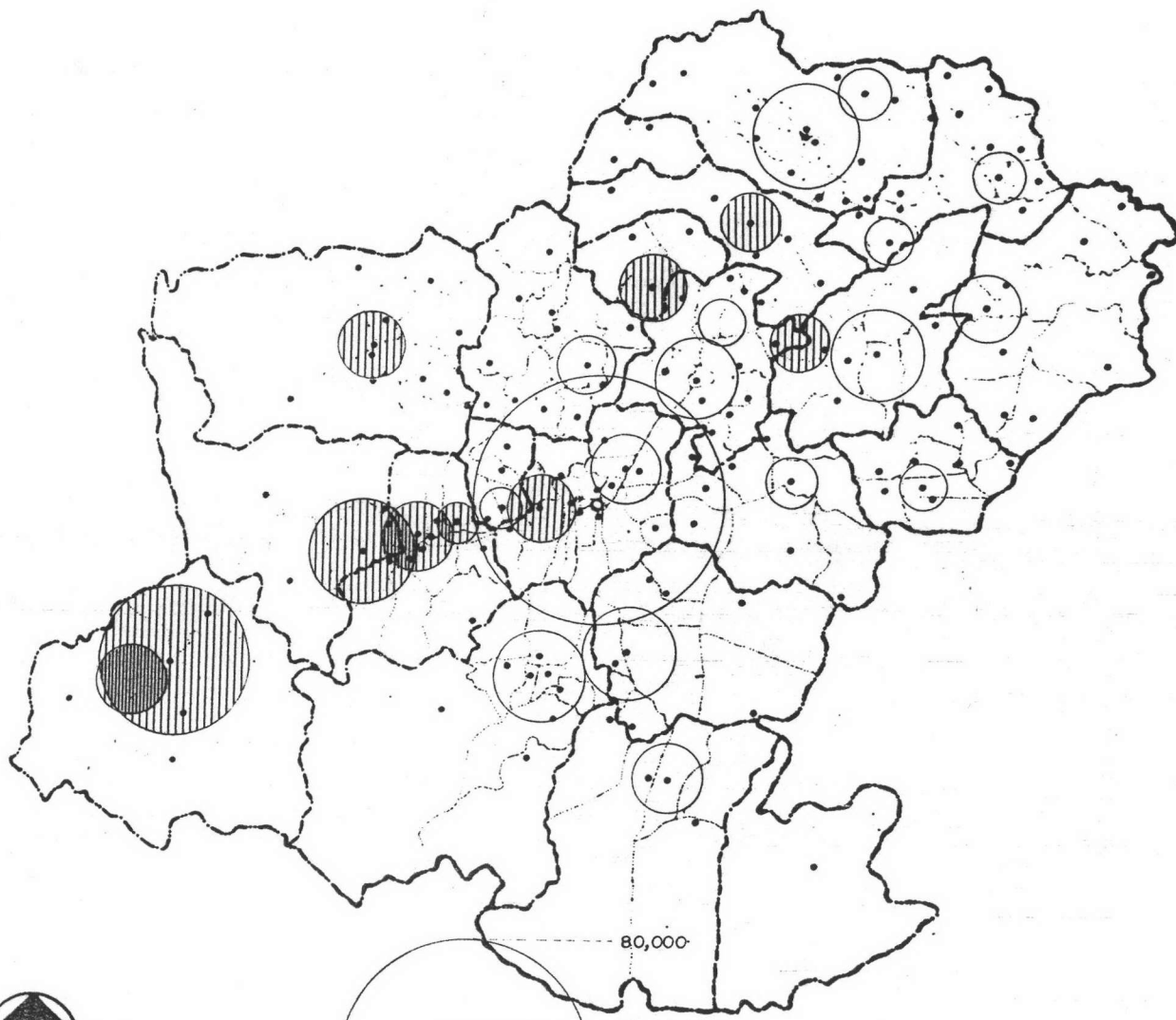
เขตการปกครอง	พื้นที่ กม. ²	ประชากรปี 2519		ความหนาแน่น คน/กม ²
		จำนวนคน	ร้อยละ	
1. ประชากรในเขตเมือง	160.98	277,526	15.6	1,724
1.1 เทศบาลเมือง	4.4	85,239	4.79	19,329
1.2 เทศบาลตำบลบัวใหญ่	10.6	13,773	0.77	1,299
1.3 เทศบาลตำบลโนนสูง	5.06	7,808	0.44	1,543
1.4 สุขาภิบาล 22 แห่ง	140.92	170,706	9.60	1,211
2. ประชากรชนบท	20,387.17	1,501,021	84.40	74
รวมทั้งจังหวัด	20,548.16	1,778,547	100	87

ที่มาข้อมูล: สถิติทะเบียนราษฎร กองทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง พ.ศ.2519

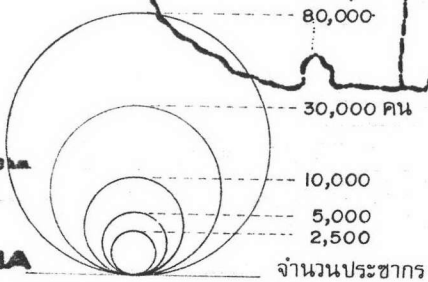
ตารางที่ 7 เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงประชากรในเขตเมือง ชนบทและ
จังหวัด

เขตการปกครอง	ประชากรปี 2514		ประชากรปี 2519		การเปลี่ยนแปลงประชากร	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คนต่อปี	ร้อยละต่อปี
1. ประชากรในเขตเมือง	242698	16.41	277526	15.6	6966	2.87
1.1 เทศบาลเมือง	85419	5.77	85239	4.79	-36	-0.04
1.2 เทศบาลตำบลบัวใหญ่	13132	0.89	13773	0.77	128	0.89
1.3 เทศบาลตำบลโนนสูง	6982	0.47	7808	0.44	165	2.37
1.4 สุขาภิบาลทั้งหมด	137166	9.27	170706	9.6	6708	4.89
2. ประชากรในเขตชนบท	1236464	83.59	1501021	84.40	52911	4.28
รวมทั้งจังหวัด	1479163	100	1778547	100	59877	4.05

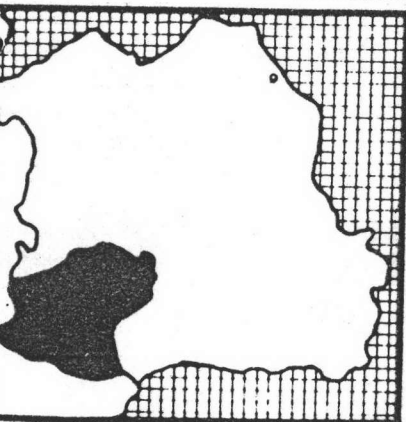
ที่มาข้อมูล: สถิติทะเบียนราษฎร กองทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง พ.ศ.2514,
2519.

จังหวัดนครราชสีมา
NAKORN RACHASIMA

- เส้นเขตจังหวัด
- เส้นเขตอำเภอ
- - - - - เส้นเขตตำบล
- ศูนย์กลางตำบล
- ศูนย์กลางจังหวัด

แผนที่ การกระจายตัวและขนาดประชากรเมือง 12

เมืองที่มีอัตราเพิ่มประชากร
สูงกว่าอัตราเพิ่มเฉลี่ยของ
เขตเมือง (เทศบาล สุขาภิบาล)

ที่มา: ทะเบียนราษฎร 2515-2519 เทศบาลเมืองนครราชสีมา กระทรวงมหาดไทย.

อำเภอชุมพวง และอำเภอสามทะเลสอ ซึ่งมีอัตราการเกิดอยู่ระหว่าง 35-40 ต่อพัน ต่อปี ส่วนอำเภอเมือง ซึ่งเป็นที่ซึ่งเทศบาลเมืองนครราชสีมา มีอัตราการเกิดค่อนข้างต่ำ คือ ประมาณ 25-30 คนต่อพัน ต่อปี ส่วนอัตราการตายอยู่ในเกณฑ์ต่ำ และเคลื่อนไหวขึ้นลงไม่มากนัก

2.4 ประชากร แรงงาน และการประกอบอาชีพ

จากการศึกษาของสำนักงานจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ในปี 2519 จังหวัดนครราชสีมามีประชากรในวัย 15-65 ปี ซึ่งถือเป็นประชากรวัยแรงงาน อยู่ถึง 995,384 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 55.97 ของประชากรทั้งหมด ส่วนประชากรในวัยพึ่งพาซึ่งมีอายุตั้งแต่ 0-14 ปี และ 65 ปีขึ้นไป มีจำนวน 783,163 คน จะเห็นได้ว่า จังหวัดนครราชสีมา มีอัตราการพึ่งพาแรงงาน (Dependency Rate) 78.7% ซึ่งจัดว่าอยู่ในเกณฑ์ต่ำเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แรงงานจำนวน 995,384 คนนี้ เป็นแรงงานเกษตรกรรม จำนวน 715,369 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 71.87 ของแรงงานทั้งหมด ส่วนที่เหลือเป็นแรงงานในภาค อุตสาหกรรม ธุรกิจ การค้า บริการและอื่น ๆ จำนวน 280,015 คน หรือร้อยละ 28.13 จำนวนแรงงาน ในปี 2514-2519 มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 5.53 ต่อปี เป็นการเพิ่มของแรงงานภาคเกษตรกรรมร้อยละ 4.87 ต่อปี และภาคอุตสาหกรรม การค้า บริการและอื่น ร้อยละ 7.02 ต่อปี ซึ่งจัดว่าเป็นการเพิ่มในอัตราสูง ทั้งนี้เป็นผลเนื่องจากการอพยพของแรงงานจากจังหวัดอื่น ที่เข้ามาทำงานในภาคอุตสาหกรรม การค้าและบริการของจังหวัดนครราชสีมา

3. สภาพเศรษฐกิจ

จากการศึกษาข้อมูลมวลรวมผลิตภัณฑ์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจังหวัดต่าง ๆ ในภาค เปรียบเทียบกับจังหวัดนครราชสีมา ตามรายละเอียดในตารางที่ 8 และแผนที่ 13 พบว่า จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่มีมวลรวมผลิตภัณฑ์สูงสุดของภาค คือ มีมวลรวมผลิตภัณฑ์เป็นมูลค่า 4,068.3 ล้านบาท ในปี 2519 คิดเป็น 15.51% ของมวล

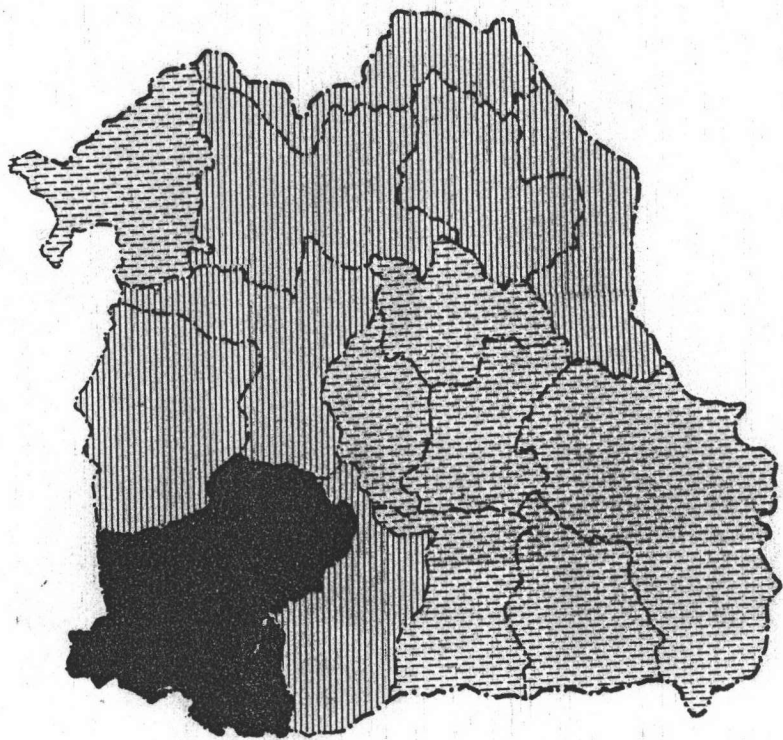
ตารางที่ 8 มวลรวมผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ราคาคงที่ปี 2505)

	มวลรวมผลิตภัณฑ์ ปี 2510		มวลรวมผลิตภัณฑ์ ปี 2519		การเปลี่ยนแปลงมวลรวมผลิตภัณฑ์ 2510-2519		
	มูลค่า (ล้านบาท)	%	มูลค่า (ล้านบาท)	%	มูลค่า (ล้านบาท)	อัตราการเพิ่ม สัมพัทธ์ %	อัตราการเพิ่ม สัมบูรณ์ %
อุตสาหกรรม	1785.0	11.81	3124.2	11.86	1339.2	75.03	11.92
ทองแดง	923.9	6.11	1521.0	5.77	597.1	64.62	5.32
เหล็ก	644.1	4.26	1168.6	4.43	524.5	81.43	4.67
รถยนต์	334.3	2.21	743.5	2.82	409.2	122.41	3.64
อัญมณี	1523.2	10.08	2692.9	10.22	1169.7	76.79	10.41
เครื่องใช้ไฟฟ้า	802.8	5.31	1229.6	4.67	426.8	53.16	3.80
เครื่องจักร	600.7	3.97	1054.6	4.00	453.9	75.56	4.04
เครื่องปั้นดินเผา	585.0	3.87	937.9	3.60	352.9	60.32	3.14
เครื่องสำอาง	2810.2	18.59	4088.3	15.51	1278.1	45.48	11.38
เครื่องนุ่งห่ม	682.0	4.51	1778.5	6.75	1096.5	160.77	9.76
เครื่องใช้พลาสติก	874.9	5.79	1342.9	5.10	468.0	53.49	4.17
เครื่องใช้โลหะ	667.7	4.42	1167.8	4.43	500.1	74.89	4.45
เครื่องใช้พลาสติก	1685.8	11.15	3090.1	11.73	1404.3	83.30	12.50
เครื่องใช้โลหะ	746.8	4.94	1396.6	5.30	649.8	87.01	5.78
เครื่องใช้พลาสติก	451.6	2.99	1014.9	3.85	563.3	124.73	5.01
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	15118.0	100	26351	100	11233	74.30	100

ที่มา : กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

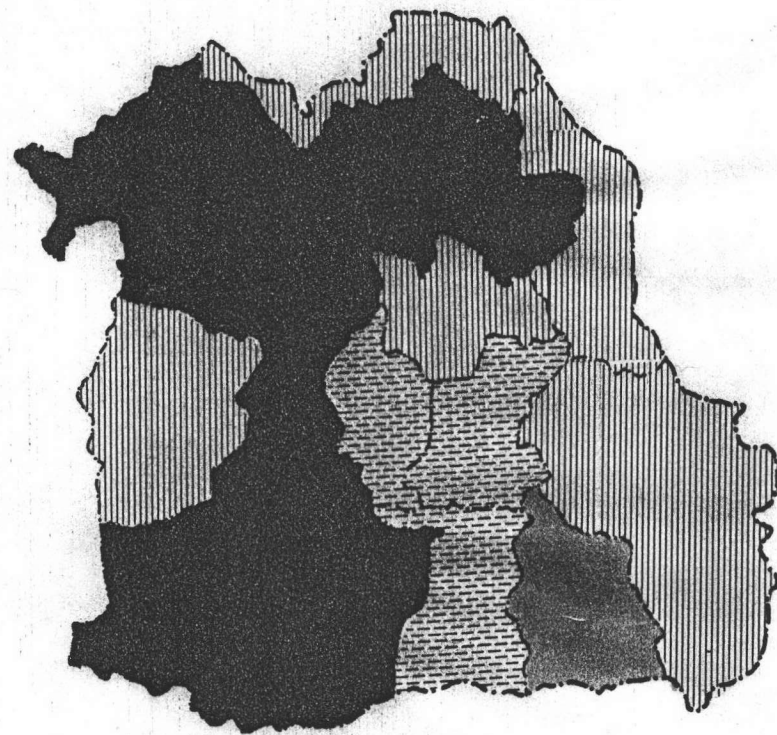
แผนที่ 13

แสดงการเปรียบเทียบมูลค่ามวลรวมผลิตภัณฑ์ของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างปี พ.ศ. 2513-2518

ปี พ.ศ. 2513

	มวลรวมผลิตภัณฑ์: ประชากร	ต่ำกว่า 1000	บาทต่อปี
	"	"	"
	"	"	"
	"	"	"

ปี พ.ศ. 2518

ที่มา : ข้อมูลจากกองบัญชีประชาชาติ และ กองทะเบียนราษฎร.

รวมผลิตภัณฑ์ของภาคทั้งหมด และเมื่อศึกษาข้อมูลการเปลี่ยนแปลงมวลรวมผลิตภัณฑ์ 2 ช่วงปี คือ ปี 2510 และ 2519 พบว่า มวลรวมผลิตภัณฑ์ของจังหวัดนครราชสีมาในช่วง 9 ปี เพิ่มขึ้น 1,278.1 ล้านบาท คิดเป็นอัตราการเพิ่มสัมพัทธ์ (Relative Change) 5.05% ต่อปี ซึ่งต่ำกว่าอัตราการเพิ่มสัมพัทธ์ของภาค ซึ่งมีค่า 8.25% ต่อปี จังหวัดนครราชสีมา จัดว่าเป็น จังหวัดที่มีอัตราการเพิ่มสัมพัทธ์ต่ำที่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงสรุปได้ว่าในช่วง ระหว่างปี 2510-2519 จังหวัดนครราชสีมา มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจคงต่ำกว่าจังหวัดอื่น ๆ แต่มวลรวมผลิตภัณฑ์ของจังหวัดที่เพิ่มขึ้นนี้คิดเป็น 11.38% ของมวลรวมผลิตภัณฑ์ที่เพิ่ม ทั้งหมดของภาค ซึ่งแสดงว่า การขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดนครราชสีมา ยังมีบทบาท สูงต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาค

โครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัด

จากการพิจารณาข้อมูลมวลรวมผลิตภัณฑ์ แยกตามสาขาการผลิตของจังหวัด นครราชสีมา ซึ่งเก็บรวบรวมโดยฝ่ายงานภาค กองบัญชีประชาชาติ สภาพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ พบว่า พื้นฐานทางเศรษฐกิจของนครราชสีมา ขึ้นอยู่กับการค้าและบริการ การอุตสาหกรรม และการเกษตรกรรมเป็นหลัก (ดูตารางที่ 9 ประกอบ) และเพื่อให้ สามารถให้เข้าใจได้ชัดเจนจะแยกอธิบายโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดเป็นรายสาขา คือ

3.1 การค้าและบริการ

การค้าและบริการ เป็นสาขาการผลิตที่สำคัญที่สุดของนครราชสีมาคือมีมูลค่า ผลิตภัณฑ์ในปี 2519 คิดเป็น 1,482.8 ล้าน หรือ 37.8% ของมวลรวมผลิตภัณฑ์ ทั้งจังหวัด และคิดเป็น 22.5% ของมวลรวมผลิตภัณฑ์ในสาขาการค้าและบริการของภาค ดังนั้นจึงสรุป ได้ว่า การค้าและบริการ เกือบ 1 ของภาคอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งย่อมเป็นการยืนยัน ได้ว่า จังหวัดนครราชสีมา นี้เป็นศูนย์กลางการค้าและบริการของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงมวลรวมผลิตภัณฑ์ในสาขาการค้าและบริการ พบว่า มวล รวมผลิตภัณฑ์ในสาขานี้เพิ่มจาก 483.5 ล้านบาท ในปี 2510 เป็น 946.7 ล้านบาท ในปี 2519 คิดเป็นมูลค่าเพิ่ม 463.2 ล้านบาท หรือคิดเป็นอัตราการเพิ่มสัมพัทธ์ 10.6% ต่อปี

ตารางที่ 9 มวลรวมผลิตภัณฑ์และการเปลี่ยนแปลงมวลรวมผลิตภัณฑ์จังหวัดนครราชสีมา
(ราคาคงที่ปี 2505)

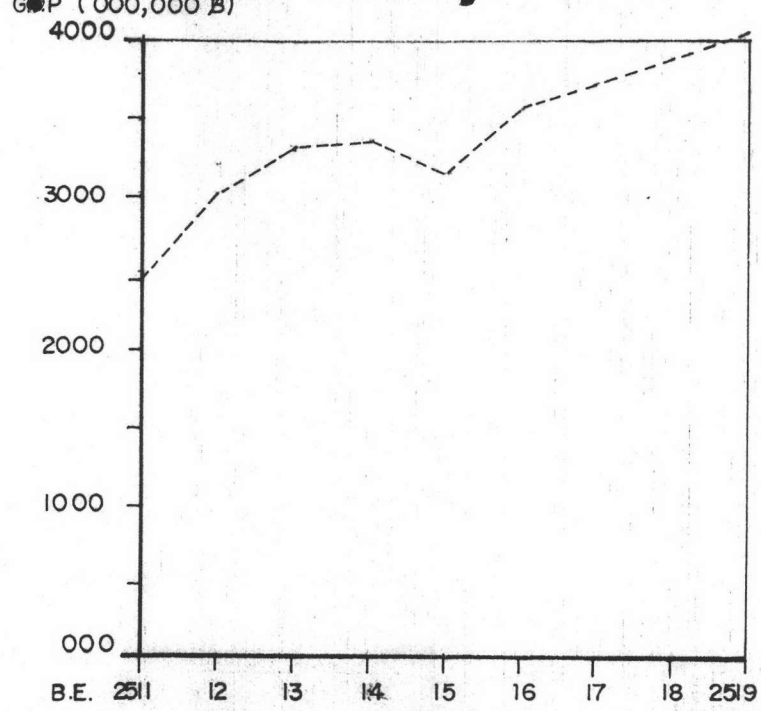
สาขาการผลิต	มวลรวมผลิตภัณฑ์		การเปลี่ยนแปลง		
	2510	2519	จำนวน	อัตราการเพิ่ม สัมพัทธ์/ปี	อัตราการ เพิ่มสัมพัทธ์/ปี
เกษตรกรรม	938.4	907.4	-31.0	-0.4	-2.4
กลีกรวม	770.9	755.0	-15.9	-0.2	-1.2
ปศุสัตว์	132.4	108.0	-24.4	-2.0	-1.9
ประมง	1.9	2.2	0.3	1.7	0.0
ป่าไม้	33.2	42.2	9.0	3.0	0.7
อื่น ๆ นอกจากเกษตรกรรม	1,871.8	3,180.9	1,309.1	7.8	102.4
เหมืองแร่และขุดหิน	23.3	38.7	15.4	7.3	1.2
การก่อสร้าง	327.4	51.7	-275.7	-9.3	21.6
อุตสาหกรรม	288.5	873.8	585.3	22.5	45.8
การไฟฟ้าและประปา	18.4	175.2	156.8	94.7	12.3
การคมนาคมและขนส่ง	123.0	252.8	129.8	11.7	10.2
การค้าส่งและค้าปลีก	483.5	946.7	463.2	10.6	36.2
การธนาคารประกันภัย ที่อยู่อาศัย	18.1	80.6	62.5	38.4	4.9
ที่อยู่อาศัย	51.3	33.9	-17.4	-3.8	-1.4
การบริหารและป้องกัน ประเทศ	177.4	191.4	14.0	0.9	1.0
การบริการ	360.9	536.1	175.2	5.4	13.7
มวลรวมผลิตภัณฑ์จ.ว. นครราชสีมา	2,810.2	4,088.3	1,278.1	5.05	100.0

ที่มา : ฝ่ายงานภาค กองบัญชีประชาชาติสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

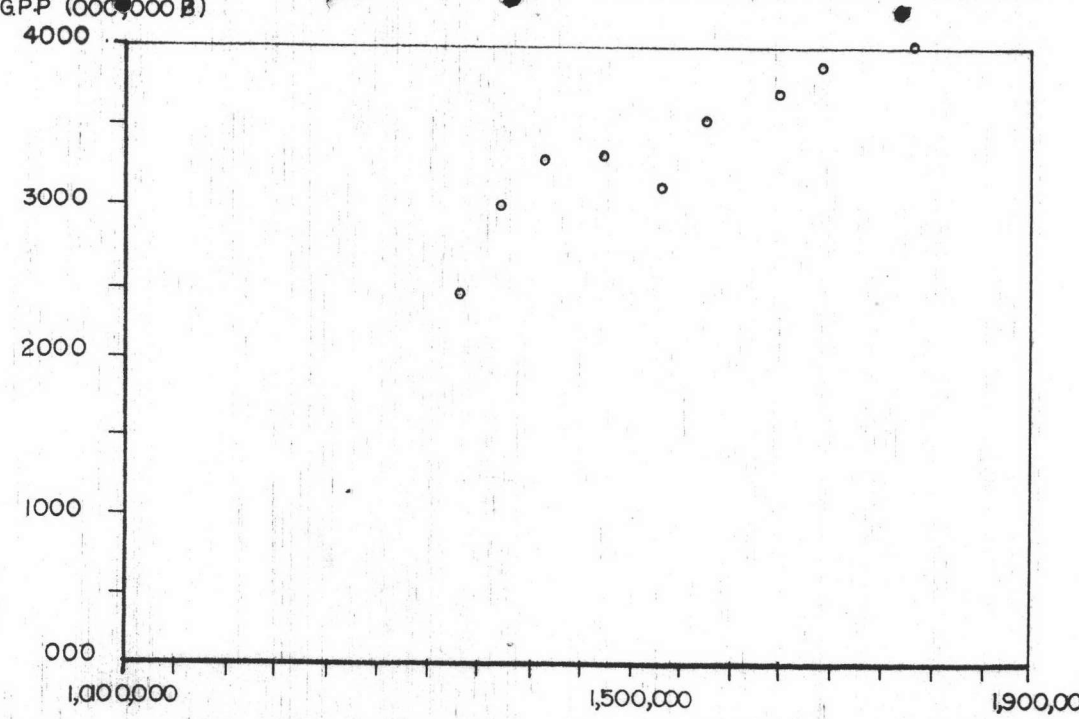
ตารางที่ 10 เปรียบเทียบมูลค่าผลิตภัณฑ์รายสาขา ระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจังหวัดนครราชสีมา ปี พ.ศ. 2519

สาขาการผลิต	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		จังหวัดนครราชสีมา		% ต่อภาค.	ค่า LOCATION QUOTIENT จังหวัด.
	มูลค่า	%	มูลค่า	%		
เกษตรกรรม.	11,236	42.64	907.4	22.19	8.07	0.52
กสิกรรม.	8,527	32.53	755.0	18.46	8.85	0.57
ปศุสัตว์	1,573	5.97	108.	2.64	6.86	0.44
ประมง	614	2.33	2.2	0.05	0.35	0.02
ป่าไม้	522	1.98	42.2	1.03	8.08	0.52
อื่น ๆ นอกจากเกษตรกรรม.	15,115	57.36	180.9	4.42	1.19	
เหมืองแร่และย่อยหิน	183	0.69	38.7	0.94	21.14	1.36
การก่อสร้าง	1,204	4.57	51.7	1.26	4.29	0.28
อุตสาหกรรม	3,091	11.73	873.8	21.37	28.27	1.82
การไฟฟ้าและประปา	454	1.72	175.2	4.28	38.59	2.4
คมนาคมและขนส่ง	1,526	5.79	252.8	6.18	16.56	1.07
การค้าส่งและค้าปลีก	4001	15.18	946.7	23.15	23.66	1.53
การธนาคาร ประกันภัย และ อสังหาริมทรัพย์	413	1.56	80.6	1.97	19.51	1.26
ที่อยู่อาศัย	361	1.37	33.9	0.83	9.39	0.61
การบริหารและป้องกันประเทศ.	1,293	4.90	191.4	4.68	14.80	0.96
การบริการ	2,589	9.82	536.1	13.11	20.71	1.34
ผลิตภัณฑ์ รวม.	26,351	100.00	4,088.3	100.00	15.51	

ที่มา : ฝ่ายงานภาค กองบัญชาประชาชาติ สภาพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ

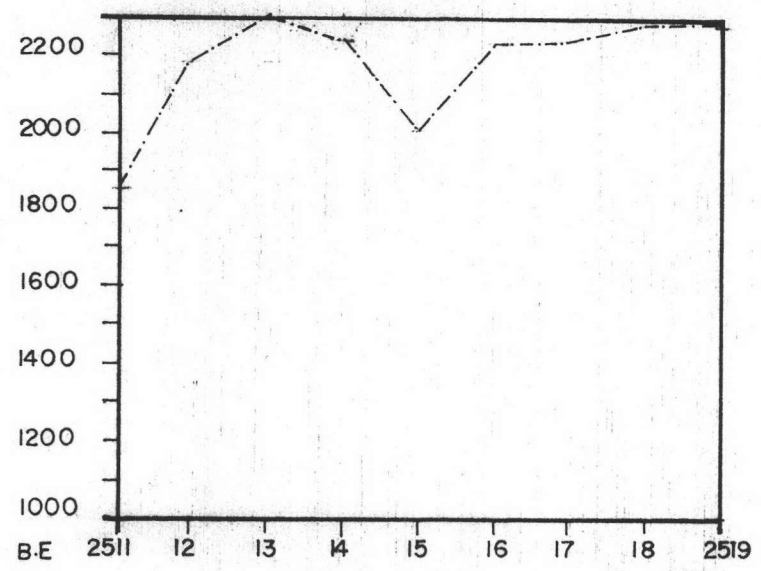

แผนภูมิ 6 แสดงการเพิ่มมวลรวมผลิตภัณฑ์
จังหวัดนครราชสีมา

แผนภูมิ 7 แสดง สหสัมพันธ์ ของมวลรวมผลิตภัณฑ์และ
จำนวนประชากร (2511 - 2519)

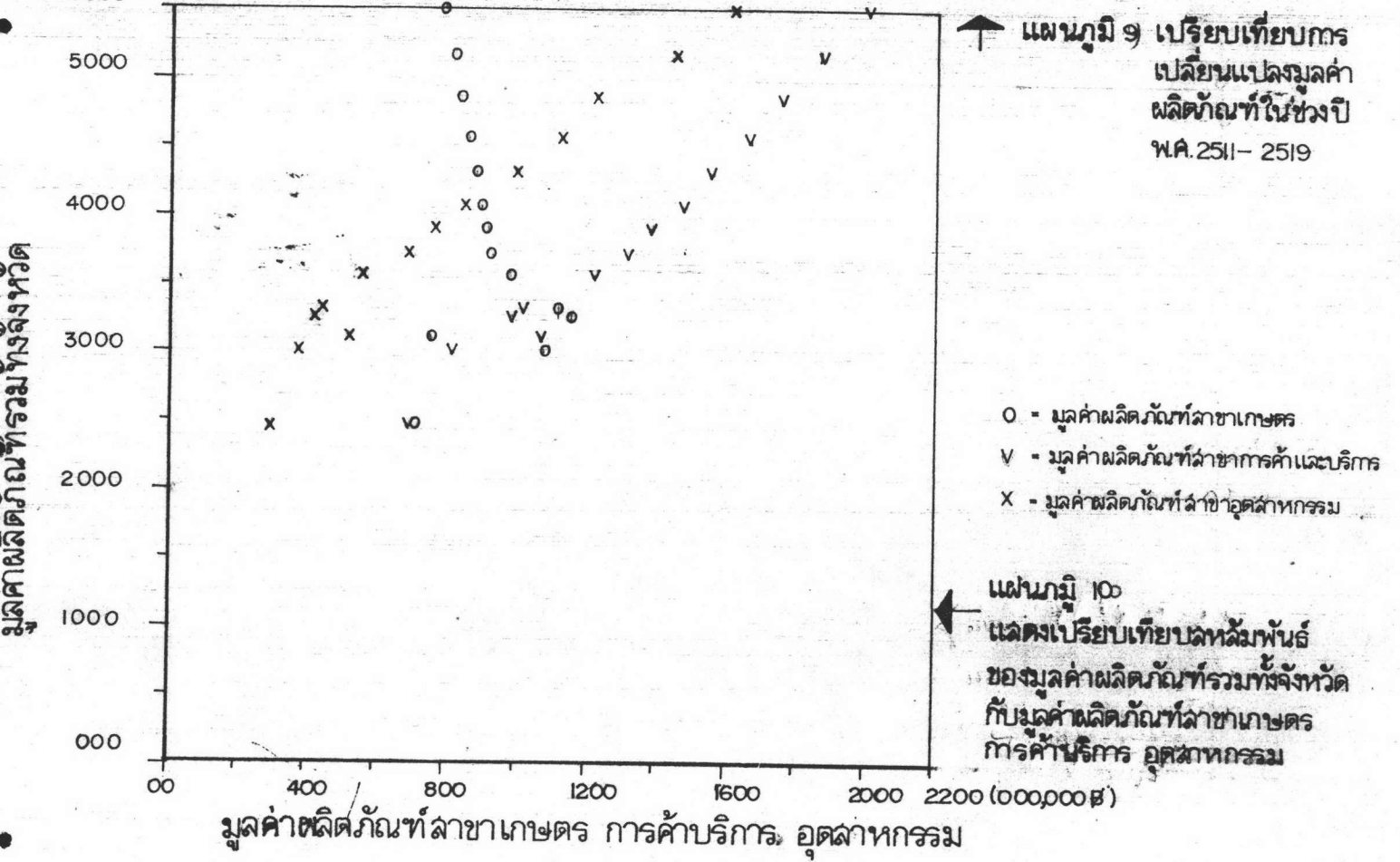
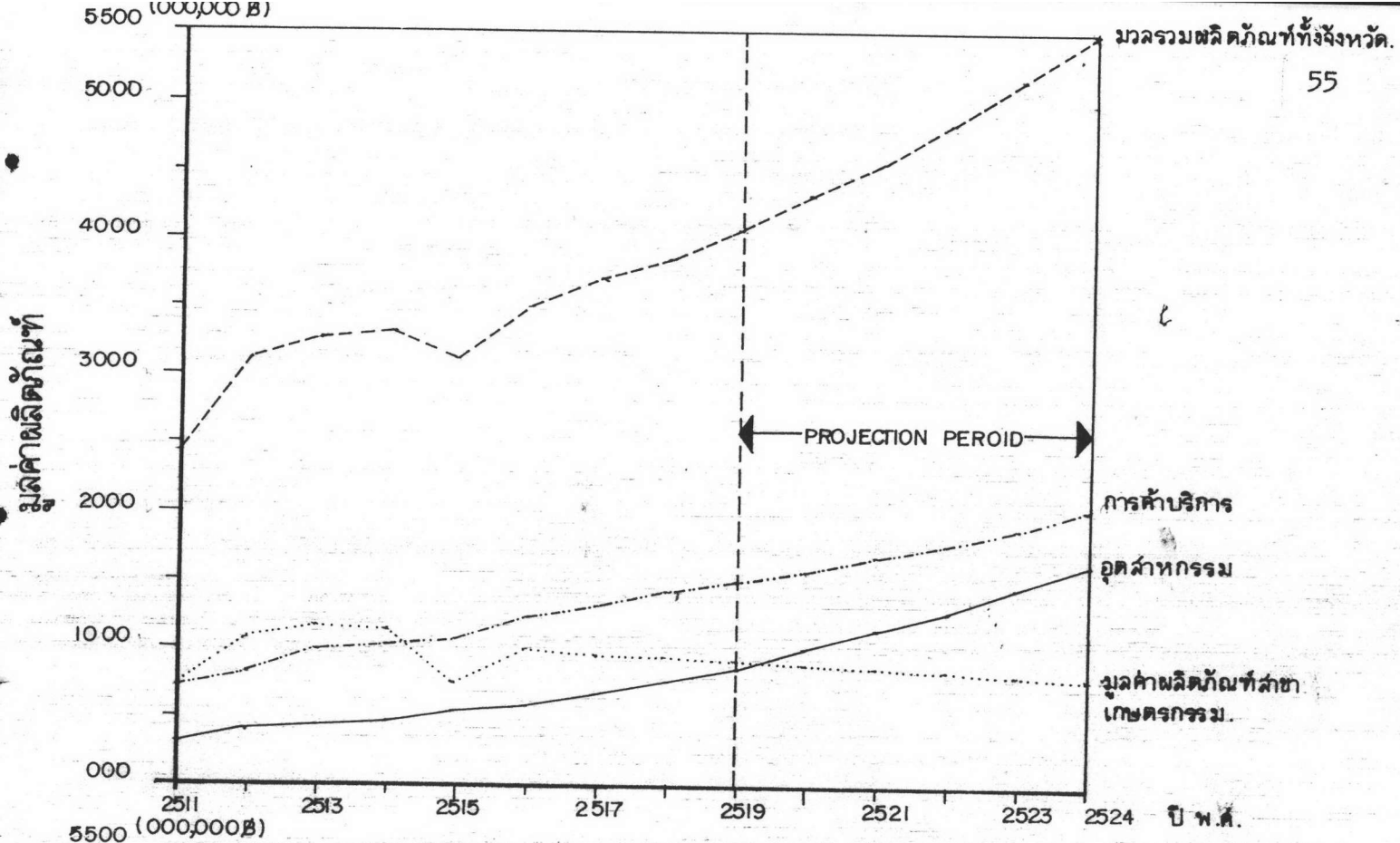
GPP / POP = INCOME (฿)

แผนภูมิ 8 แสดงการเพิ่มรายได้

YEAR	3.7% ต่อปี POPULATION	G.P.P 7.24 (000,000฿)	GPP/POP=2.615 INCOME (฿)	INCOME ANNUAL GROWTH RATE%
2511	1333709	2474.8	1856	
2512	1377052	3018.7	2192	+ 18.1
2513	1417881	3294.3	2323	+ 5.9
2514	1468144	3300.5	2248	- 3.2
2515	1537738	3109.2	2022	-10.1
2516	1582309	3552.6	2245	+11.0
2517	1652906	3712.5	2246	+ 0.04
2518	1690916	3882.5	2296	+ 2.2
2519	1778547	4088.3	2299	+ 0.1

ตาราง 11 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากร มวลรวมผลิตภัณฑ์
และรายได้ประชากรจังหวัดนครราชสีมาในช่วง 9 ปี

ซึ่งสูงกว่าอัตราการเพิ่มสัมพัทธ์รวมของจังหวัด และภาค ซึ่งมีค่า 5.05% และ 8.25% ตามลำดับ และคิดเป็น 36.2% ของมวลรวมผลิตภัณฑ์จังหวัดที่เพิ่มทั้งหมด แสดงให้เห็นว่า การขยายตัวทางเศรษฐกิจในสาขาการค้าและบริการของจังหวัดอยู่ในอัตราที่สูง แม้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าวจะมีการถอนฐานทัพอเมริกันซึ่งตั้งอยู่ไซเขต อ.เมือง มีผลกระทบต่อการค้าและบริการของจังหวัดบ้าง แต่เนื่องจากการค้าและบริการของจังหวัดนครราชสีมา มีความสำคัญในลักษณะที่เป็นศูนย์กลางระดับภาค ดังนั้นจึงสามารถฟื้นตัวและเจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว (ดูตารางที่ 9 และแผนภูมิที่ 9 ประกอบ)

เพื่อให้สามารถเข้าใจถึงการค้าและบริการของจังหวัดนครราชสีมาให้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น ควรจะได้อธิบายให้ทราบว่า การค้าและบริการเหล่านั้นอยู่ในพื้นที่ส่วนใดของจังหวัด

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสถานประกอบการค้าแยกรายอำเภอของจังหวัดซึ่งรวบรวมโดยสรรพากรจังหวัดในปี 2520 พบว่า อำเภอเมืองนครราชสีมาเป็นอำเภอที่มีสถานประกอบการค้าและบริการสูงสุดคิดเป็น 46.56% ของสถานประกอบการค้าทั้งหมดของจังหวัด รองลงมาได้แก่อำเภอปากช่อง คิดเป็น 13.55% ส่วนอำเภออื่น ๆ มีสัดส่วนของสถานประกอบการค้าไม่เกิน 5% ของจังหวัด (ดูตารางที่ 12 ประกอบ)

ในจำนวนของสถานประกอบการค้าของจังหวัดทั้งหมด 6,383 แห่ง เป็นสถานประกอบการค้าเกี่ยวกับการรับจ้างทำของ 3,883 แห่ง คิดเป็น 60.36% และในจำนวนนี้เป็นสถานประกอบการค้าเกี่ยวกับการรับจ้างทำของในเขตอำเภอเมือง 1,644 แห่ง คิดเป็น 42.67% ของทั้งจังหวัด นอกจากนี้เป็นสถานประกอบการโรงแรมและภัตตาคาร 1,736 แห่ง คิดเป็น 27.20% ของสถานประกอบการทั้งหมดของจังหวัด สถานประกอบการโรงแรมและภัตตาคารนี้อยู่ในเขตอำเภอเมืองถึง 873 แห่ง คิดเป็น 50.29% ของโรงแรมและภัตตาคารทั้งหมดของจังหวัด

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า อำเภอเมืองนครราชสีมา มีบทบาทสำคัญยิ่งในการเป็นศูนย์กลางการค้าและบริการของจังหวัดและภาค ทั้งนี้เป็นผลเนื่องจากความได้เปรียบใน

ตารางที่ 12 จำนวนลักษณะประกอบการค้าแยกรายอำเภอ ของจังหวัดนครราชสีมา ปี พ.ศ. 2520

	รวมทั้งจังหวัด	อำเภอ																				กิ่ง.อ. เสิงสาง	กิ่ง.อ. บ้านเหลื่อม	
		เมือง	บัวใหญ่	ปากช่อง	สีคิ้ว	โนนสูง	สูงเนิน	ปักธงชัย	คำชะโนด	โนนไทย	คง	โกสุมพิสัย	โชคชัย	ครบุรี	พิมาย	ชุมพล	ห้วยแถลง	ประทาย	ขามทะเลสอ	ขามสะแกแสง				
1. การขายของ	596	9.34	326	0.97	14	57	20	9	23	71	3	5	3	4	21	6	25	2	6	1	-	-	-	-
ผู้ผลิต	509	7.97	279	9.39	8	47	16	6	20	69	1	4	2	4	20	5	21	2	5	-	-	-	-	-
ผู้นำเข้า	2	0.03	1	0.03	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ผู้ส่งออก	6	0.09	5	0.17	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ผู้ขายทอดแรก	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ผู้ขายทุกทอด	79	1.28	41	1.37	5	10	3	3	3	2	2	1	1	-	1	1	4	-	1	1	-	-	-	-
2. โรงสีและโรงเรีอ	25	0.39	3	0.10	-	6	2	-	3	1	2	-	-	2	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-
ผู้ประกอบการ	25	0.39	3	0.10	-	6	2	-	3	1	2	-	-	2	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-
การเรือไม้ทุกชนิด	25	0.39	3	0.10	-	6	2	-	3	1	2	-	-	2	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-
3. การรับจ้างทำของ	3853	60.36	1644	55.32	101	414	164	72	100	144	93	-	46	51	92	234	240	70	60	74	30	51	66	18
ผู้รับจ้าง	3853	60.36	1644	55.32	101	414	164	72	100	144	93	-	46	51	92	234	240	70	60	74	30	51	66	18
ชนิด 1 (ก) - (จ)	3853	60.36	1644	55.32	101	414	164	72	100	144	93	89	46	51	92	234	240	70	60	74	30	51	66	18
ชนิด 2 อบ ฮบ นวค.	10	0.16	10	0.34	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. การให้เช่าทรัพย์สิน	45	0.70	38	1.28	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ผู้ให้เช่า	45	0.70	38	1.28	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5. คลังสินค้า	12	0.18	9	0.30	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ผู้ประกอบการ	12	0.18	9	0.30	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6. โรงแรมและภัตตาคาร	1736	27.20	873	29.37	56	363	52	25	42	51	18	22	22	17	27	41	34	20	18	19	3	16	12	5
ผู้ประกอบการ (ก) - (ค)	1736	27.20	873	29.37	56	363	52	25	42	51	18	22	22	17	27	41	34	20	18	19	3	16	12	5
7. นายหน้า	61	0.95	45	1.51	1	9	1	3	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
นายหน้าตัวแทน ผู้ขาย	61	0.95	45	1.51	1	9	1	3	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
ทอดตลาดและผู้ให้บริการ	61	0.95	45	1.51	1	9	1	3	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
8. การค้าสิ่งหาริมทรัพย์	23	0.36	16	0.36	-	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
ผู้ขาย	23	0.36	16	0.36	-	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
9. ธนาคาร	24	0.37	13	0.44	2	4	2	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
ผู้ประกอบการ	24	0.37	13	0.44	2	4	2	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
10. การประกันภัย	8	0.13	5	0.19	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
ผู้รับประกันภัย	8	0.13	5	0.19	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
รวมทั้งสิ้น	6383	100	2972	100	174	865	245	109	169	267	717	116	71	75	143	284	305	92	84	94	33	67	78	23

ที่มา : พาณิชย์ จังหวัดนครราชสีมา

ค่าน้ำที่ทิ้งซึ่งเป็นศูนย์รวมการคมนาคมของภาค จึงเป็นเมืองผ่านของผู้เดินทางคึกคักระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับภูมิภาคอื่น ๆ และกรุงเทพฯ ทำให้มีสถานพักผ่อน ภัตตาคาร ร้านอาหาร สถานเริงรมย์ ตลอดจนศูนย์การค้าที่จะให้บริการแก่คนในจังหวัดนครราชสีมา และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.2 อุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมเป็นสาขาการผลิตที่สำคัญอีกสาขาหนึ่งของจังหวัด คือมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ในปี 2519 คิดเป็น 873.8 ล้านบาท หรือ 21.3% ของมวลรวมผลิตภัณฑ์ทั้งจังหวัดและคิดเป็น 28.26% ของมวลรวมในสาขาอุตสาหกรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากข้อมูลดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นว่า นครราชสีมามีบทบาทสำคัญยิ่งในการเป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่สำคัญของภาค

เมื่อพิจารณาการขยายตัวของมวลรวมผลิตภัณฑ์ในสาขาอุตสาหกรรม พบว่า อุตสาหกรรมของจังหวัดนครราชสีมามีการขยายตัวสูงมาก คือมีอัตราการเพิ่มสัมพัทธ์ 22.5% ต่อปี ซึ่งสูงกว่าอัตราการเพิ่มสัมพัทธ์ เฉลี่ยของมวลรวมผลิตภัณฑ์ทั้งจังหวัดและภาค ซึ่งมีค่าเพียง 5.05% และ 8.2% ตามลำดับ และคิดเป็น 45.8% ของมวลรวมผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มทั้งหมดของจังหวัด จึงสรุปได้ว่า การขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดในปี 2510 ถึง 2519 เป็นผลเนื่องจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ (ดูตารางที่ 9 และแผนภูมิที่ 9, 10 ประกอบ)

เพื่อให้สามารถเข้าใจถึงการผลิตในสาขาอุตสาหกรรมของจังหวัดนครราชสีมาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ควรจะได้มีการวิเคราะห์ถึงจำนวน ประเภท ขนาด และที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม ของนครราชสีมาในรายละเอียดต่อไป

จำนวนและประเภทโรงงานอุตสาหกรรม

จากสถิติข้อมูลจำนวนโรงงานของจังหวัดนครราชสีมาในปี 2519 พบว่า โรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 1,503 โรง มีจำนวนคนงานทั้งหมดประมาณ 16,527 คน ใน

ตารางที่ 13 จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดนครราชสีมา ปี พ.ศ 2520

สาขาย่อยของอุตสาหกรรม	จำนวนโรงงาน	เปอร์เซ็นต์	แผนภูมิ
1. อุตสาหกรรมอาหาร	1350	80.9	
โรงมันน้ำปะหลัง	(293)	(17.6)	
โรงสีข้าว	(964)	(57.8)	
2. อุตสาหกรรมเครื่องตี	3	0.2	
3. อุตสาหกรรมสิ่งทอ	36	2.2	
โรงปอ	(20)	1.2	
4. อุตสาหกรรมจากผลิตภัณฑ์ไม้	38	2.3	
5. โรงพิมพ์	14	0.8	
6. อุตสาหกรรมจากผลิตภัณฑ์โลหะ	32	1.9	
7. อุตสาหกรรมจากผลิตภัณฑ์โลหะ	16	1.0	
8. ตู้ซ่อมรถและเครื่องยนต์	26	1.6	
9. ร้านซ่อมเครื่องไฟฟ้า	9	0.5	
10. อุตสาหกรรมซ่อมและต่อตัวถังรถ	134	8.0	
ร้านซ่อมเครื่องยนต์	(105)	(6.3)	
11. อื่นๆ	10	0.6	
รวม	1668	100	0%

ที่มา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด

จำนวนนี้เป็นโรงงานอุตสาหกรรมจากผลิตภัณฑ์การเกษตร 1,212 โรง คิดเป็น 80.6% ของโรงงานทั้งหมด รองลงมาได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรมบริการมี 197 โรง คิดเป็น 13.1% และอุตสาหกรรมเครื่องอุปโภคบริโภค 55 โรง คิดเป็น 3.6% (ดูตารางที่ 13 ประกอบ)

อุตสาหกรรมของจังหวัดนครราชสีมาในระยะเริ่มแรกส่วนใหญ่เป็นโรงสีข้าวมีอยู่ถึง 903 โรง คิดเป็น 60.1% ของโรงงานทั้งหมด ต่อมาเมื่อมีการคัดถนนมิตรภาพจากสระบุรีถึงนครราชสีมา และรัฐบาลในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทุ่มงบประมาณพัฒนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงได้เกิดมีอุตสาหกรรมต่าง ๆ ขึ้นหลายอย่าง เช่น อุตสาหกรรมเกี่ยวกับไม้ อุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมแป้งมันสำปะหลัง นอกจากนั้นในช่วงปี 2503-2513 อุตสาหกรรมซ่อมเครื่องยนต์และรถยนต์ในจังหวัดนครราชสีมาได้เจริญก้าวหน้ารวดเร็ว เนื่องจากความได้เปรียบของที่ตั้งในการเป็นศูนย์กลางการคมนาคม

การกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม

จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่จดทะเบียนไว้กับกระทรวงอุตสาหกรรมปรากฏว่ามีการกระจายตัวในพื้นที่ต่าง ๆ แยกตามอำเภอไว้ดังนี้ คือ

โรงงานอุตสาหกรรมในเขตอำเภอเมือง	26.4%
โรงงานอุตสาหกรรมในเขตอำเภอมักขงชัย	8.0%
โรงงานอุตสาหกรรมในอีก 17 อำเภอรวมกัน	65.6% ซึ่งมีตั้งแต่ร้อยละ 0.6 จนถึงร้อยละ 6.3 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด

3.3 การเกษตรกรรม

การเกษตรกรรมเป็นสาขาการผลิตที่สำคัญอีกสาขาหนึ่งของจังหวัดนครราชสีมา จากการศึกษาถึงข้อมูลมวลรวมผลิตภัณฑ์ในสาขาเกษตรกรรมพบว่า มีสัดส่วนคิดเป็น 22.19%

ตารางที่ 14 จำนวนโรงงานและคนงานในจังหวัดนครราชสีมา ปี 2519

ประเภทอุตสาหกรรม	โรงงาน		คนงาน		สัดส่วน คนงาน/โรงงาน
	จำนวน	%	จำนวน	%	
1. อุตสาหกรรมจากผลิตภัณฑ์เกษตร	1212	80.6	13465	81.5	11.1
2. อุตสาหกรรมบริการ	197	13.1	1579	9.6	8.01
3. อุตสาหกรรมอุปโภคบริโภค	55	3.7	931	5.6	16.92
4. อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ป่าไม้	20	1.3	281	1.7	14.05
5. อุตสาหกรรมทรัพยากรธรณี	19	1.3	271	1.6	14.26
รวม	1503	100	16527	100	10.99

ที่มา : อุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมา ปี 2519

ตารางที่ 15 จำนวนโรงงานและคนงานอุตสาหกรรมจากการเกษตรปี 2519

อุตสาหกรรมจากการเกษตร	โรงงาน		คนงาน		สัดส่วน คนงาน/โรงงาน
	จำนวน	%	จำนวน	%	
1. โรงสีข้าว	903	74.5	1319	9.8	1.46
2. อุตสาหกรรมจากผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง	249	20.5	3056	22.7	12.28
3. อุตสาหกรรมจากผลิตภัณฑ์ปอ	20	1.7	8676	64.4	433.8
4. อุตสาหกรรมจากผลิตภัณฑ์ถั่ว พริก	29	2.4	132	0.9	4.5
5. อุตสาหกรรมจากผลิตภัณฑ์อ้อย	5	0.4	225	1.7	45.
6. อุตสาหกรรมจากผลิตภัณฑ์ฝ้าย	2	0.2	24	0.2	12
7. อุตสาหกรรมจากผลิตภัณฑ์หมัก	4	0.3	33	0.2	8.2
รวม	1212	100	13465	100	11.1

ที่มา : อุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมาปี 2519

อุตสาหกรรมจากการบริการ	โรงงาน		คนงาน	
	จำนวน	%	จำนวน	%
1. โรงพิมพ์	17	8.6	141	8.9
2. ซ่อมเครื่องยนต์	71	36.0	407	25.8
3. เคาะพ่นสีรถยนต์	19	9.6	252	15.9
4. ปะยาง หลอยาง	21	10.7	89	5.6
5. ซ่อมเครื่องมือการเกษตร	12	6.1	88	5.6
6. ซ่อมอุปกรณ์สีข้าว	2	1.0	12	0.8
7. เครื่องทำความสะอาด	3	1.5	15	0.9
8. ซ่อมไคนาโม	4	2.0	18	1.1
9. คอตัวถังรถยนต์	3	1.5	223	14.1
10. ทำท่อไอเสีย	5	2.5	36	2.3
11. ซ่อมถังบรรจุน้ำ	5	2.5	53	3.4
12. หลอดกะทะเหล็ก	2	1.0	25	1.6
13. ซ่อมจักรยาน	6	3.0	13	0.8
14. ทองเย็น	1	0.5	10	0.6
15. สวมกัณฑ์ปูน	24	12.2	182	11.5
16. ทำซีเมนต์บล็อก	1	0.5	12	0.8
17. ทำประตู หน้าต่างเหล็ก	1	0.5	3	0.2
รวม	197	100	1579	100

ที่มา : อุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมาปี 2519

ตารางที่ 17 จำนวนโรงงานและคนงานอุตสาหกรรมจากผลิตภัณฑ์ป่าไม้ปี 2519

อุตสาหกรรมจากผลิตภัณฑ์ป่าไม้	โรงงาน		คนงาน	
	จำนวน	%	จำนวน	%
1. โรงเลื่อย	13	65	176	62.6
2. ทำโต๊ะ ตู้ เติียง	3	15	63	22.4
3. ทำงกบ ประตู	4	20	42	14.0
รวม	20	100	281	100

ที่มา : อุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมาปี 2519

ตารางที่ 18 จำนวนโรงงานและคนงานอุตสาหกรรมจากผลิตภัณฑ์เครื่องอุปโภค และบริโภคปี 2519

อุตสาหกรรมจากผลิตภัณฑ์เครื่องอุปโภค และบริโภค	โรงงาน		คนงาน	
	จำนวน	%	จำนวน	%
1. โรงงานทำน้ำแข็ง	7	12.7	76	8.1
2. โรงงานทำขนมปัง	24	43.6	178	19.1
3. โรงงานเครื่องดื่ม	2	3.6	304	32.7
4. โรงงานทำแอมมอเนียม	7	12.7	119	12.8
5. โรงงานนึ่งปลา	3	5.5	27	2.9
6. โรงงานนวดยา	2	3.6	15	1.6
7. โรงงานบรรจุน้ำปลา ทำน้ำปลา	3	5.5	16	1.7
8. โรงงานทำไอศกรีม	1	1.8	1	0.1
9. โรงงานย้อมไหม ทอผ้า	6	10.9	195	20.9
รวม	55	100	931	100

ที่มา : อุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมาปี 2519

ตารางที่ 19 จำนวนโรงงานและคนงานอุตสาหกรรมทรัพยากรแร่ปี 2519

อุตสาหกรรมทรัพยากรแร่	โรงงาน		คนงาน	
	จำนวน	%	จำนวน	%
1. เตาอิฐ	4	21.0	67	24.7
2. ทำเตาอังโล	2	10.5	18	6.6
3. อัดกาส	1	5.3	14	5.2
4. ทำปูนขาว	2	10.5	77	28.4
5. โม่หิน บดหิน	3	15.8	49	18.1
6. กู้ทราย	7	36.8	46	16.9
รวม	19	100	271	100

ที่มา : อุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมาปี 2519

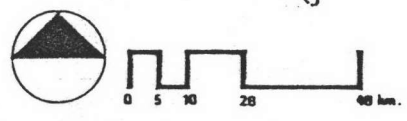
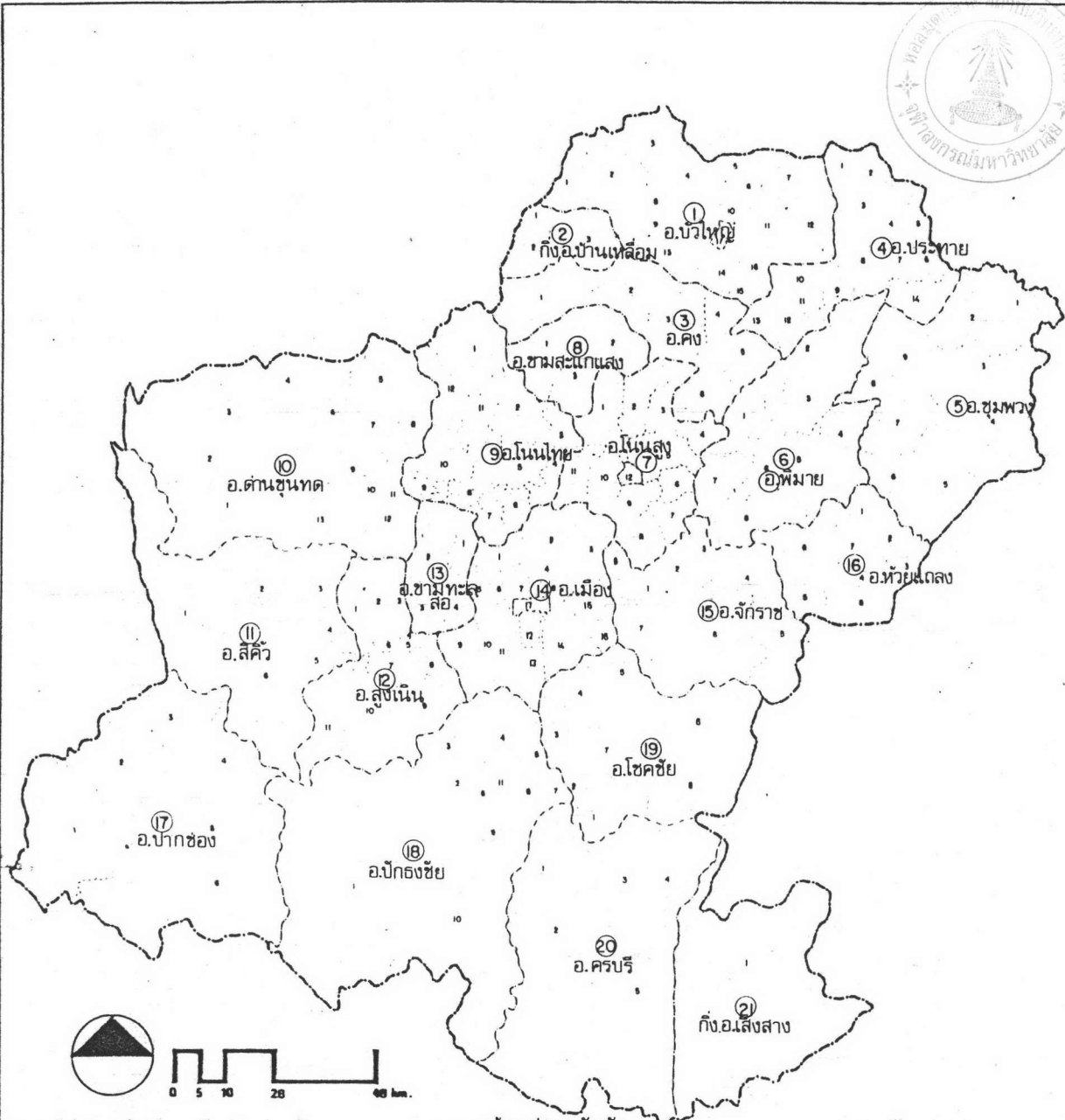
ของมวลรวมผลิตภัณฑ์สาขาเกษตรกรรมของภาค จึงสรุปได้ว่า การผลิตในสาขาเกษตรกรรม มีบทบาทต่อเศรษฐกิจของจังหวัดในอันดับสูง แต่ยังมีได้มีบทบาทสำคัญต่อการเกษตรของภาค (ดูตารางที่ 10 ประกอบ)

เมื่อวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงมวลรวมผลิตภัณฑ์ในสาขาเกษตรกรรมในช่วงปี 2510-2519 พบว่า การผลิตในสาขาเกษตรกรรมมีอัตราการเพิ่มสัมพัทธ์ในทางลบ คือ -0.4% ต่อปี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลเนื่องจากผลผลิตทางกลีกรวมและปศุสัตว์ที่ลดลง (ดูตารางที่ 9 และแผนภูมิที่ 9 ประกอบ) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การผลิตในสาขาเกษตรกรรมมีผลในการลดการขยายตัวของทั้งจังหวัด ทำให้จังหวัดมีการขยายตัวช้าหลังกว่าจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเดียวกัน

4. การปกครอง

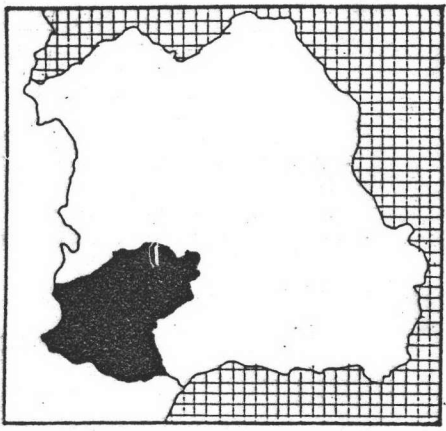
จังหวัดนครราชสีมา แบ่งการปกครองราชการบริหารส่วนภูมิภาคออกเป็น 19 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 182 ตำบล 2282 หมู่บ้าน และเทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 2 แห่ง สุขาภิบาล 24 แห่ง (ดูแผนที่ 14, 15 ประกอบ) ในปีพ.ศ. 2520

อำเภอ	จำนวนตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	เทศบาล/สุขาภิบาล
1. อ.เมือง	16	211	เทศบาลเมืองนครราชสีมา สุขาภิบาล จอหอ สุขาภิบาล โศภกรวด
2. อ.ปักธงชัย	11	154	สุขาภิบาล เมืองปัก
3. อ.ครบุรี	5	61	สุขาภิบาล แชะ
4. อ.โชคชัย	8	115	สุขาภิบาล โชคชัย
5. อ.จักราช	8	118	สุขาภิบาล จักราช
6. อ.ห้วยแถลง	8	86	สุขาภิบาล ห้วยแถลง
7. อ.พิมาย	8	118	สุขาภิบาล ในเมือง

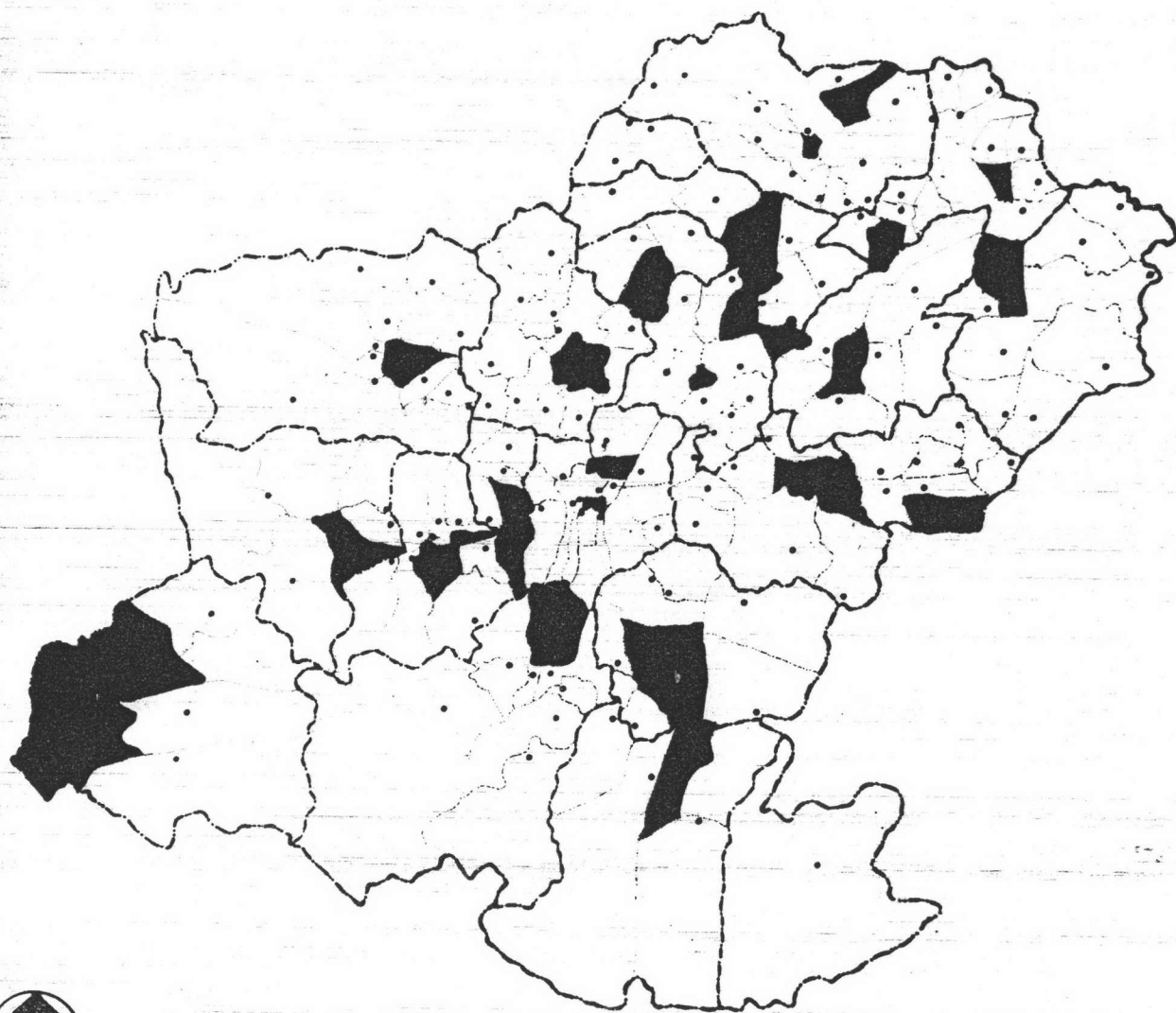
จังหวัดนครราชสีมา
NAKORN RACHASIMA

- เส้นแบ่งเขตจังหวัด
- เส้นแบ่งเขตอำเภอ
- เส้นแบ่งเขตตำบล

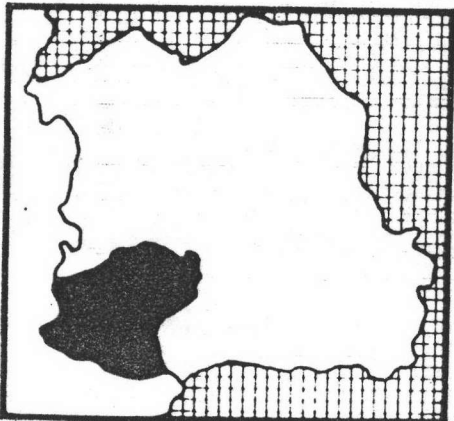
แผ่นที่ 14 เขตการปกครอง

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.

จังหวัดนครราชสีมา
NAKORN RACHASIMA

- เส้นเขตจังหวัด
- เส้นเขตตำบล
- ..... เส้นเขตตำบล
- ศูนย์กลางตำบล
- ศูนย์กลางจังหวัด

แผนที่ ๕ ที่ตั้งชุมชนเมือง

■ ตำบลที่มีเขตสุขภาพและเทศบาล

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

อำเภอ	จำนวนตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	เทศบาล/สุขาภิบาล
8. อ.ชุมพวง	9	145	สุขาภิบาล ชุมพวง
9. อ.ประทาย	14	191	สุขาภิบาล ประทาย สุขาภิบาล โนนแดง
10. อ.บัวใหญ่	16	238	เทศบาลตำบลบัวใหญ่ สุขาภิบาลหนองบัวลาย
11. อ.คง	6	83	สุขาภิบาลเมืองคง
12. อ.โนนสูง	11	132	สุขาภิบาลมะค่า สุขาภิบาลตลาดแค เทศบาลตำบลโนนสูง
13. อ.ขามสะแกแสง	3	44	สุขาภิบาลขามสะแกแสง
14. อ.โนนไทย	12	139	สุขาภิบาลโนนไทย
15. อ.คานชนบท	13	138	สุขาภิบาลคานชนบท
16. อ.ขามทะเลสอ	4	25	สุขาภิบาลขามทะเลสอ
17. อ.สูงเนิน	11	86	สุขาภิบาลสูงเนิน สุขาภิบาลอุคจิก
18. อ.สีคิ้ว	6	74	สุขาภิบาลสีคิ้ว
19. อ.ปากช่อง	6	64	สุขาภิบาลปากช่อง สุขาภิบาลกลางคง
20. กิ่งอ.บ้านเหลื่อม	3	24	—
21. กิ่งอ.เสิงสาง	4	36	—
รวม	182	2282	

พื้นที่รับประชากรของจังหวัด

จากการศึกษาความหนาแน่นประชากรและอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรราย ตำบลของจังหวัดนครราชสีมาสัมพันธ์กับพื้นที่ ในแผนที่ 16 พบว่า พื้นที่ซึ่งอาจมีปัญหเกี่ยวกับประชากร แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. พื้นที่ซึ่งมีการดึงดูดประชากร (Active Area) คือ พื้นที่ซึ่งมีอัตราการขยายตัวประชากรสูง แบ่งออกได้เป็น

1.1 พื้นที่ชุมชนเมือง ซึ่งมีความหนาแน่นประชากรค่อนข้างสูง และมีการขยายตัวประชากรในอัตราที่สูง แสดงว่าเป็นชุมชนเมืองที่กำลังพัฒนาและจะมีการขยายตัวทางการใช้ที่ดินในชุมชนอย่างรวดเร็ว หรือเป็นพื้นที่ซึ่งรับการล้นประชากรจากชุมชนที่มีความหนาแน่นสูงมาก ที่อยู่ต่อเนื่องกัน พื้นที่นี้จะต้องมีหน่วยงาน วางแผนการใช้ที่ดินชุมชนเข้าไปควบคุมการใช้ที่ดิน พื้นที่ดังกล่าวได้แก่

1. พื้นที่ชุมชนรอบเขตเทศบาลเมือง ซึ่งได้แก่ ตำบลโพธิ์กลาง ตำบลหนองจะบก และตำบลปรุใหญ่

2. พื้นที่ ตำบลหนองระเวียง ในเขตอำเภอเมือง

3. พื้นที่ ตำบลในเมือง ในเขตอำเภอดำเนิน

4. พื้นที่ ตำบลสูงเนิน ในเขตอำเภอสสูงเนิน

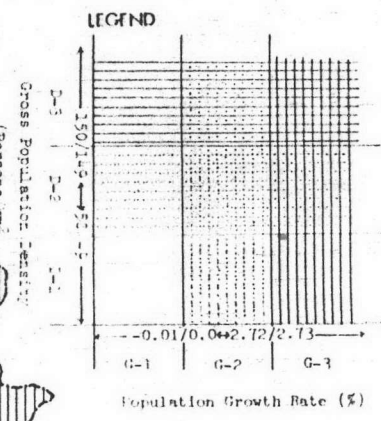
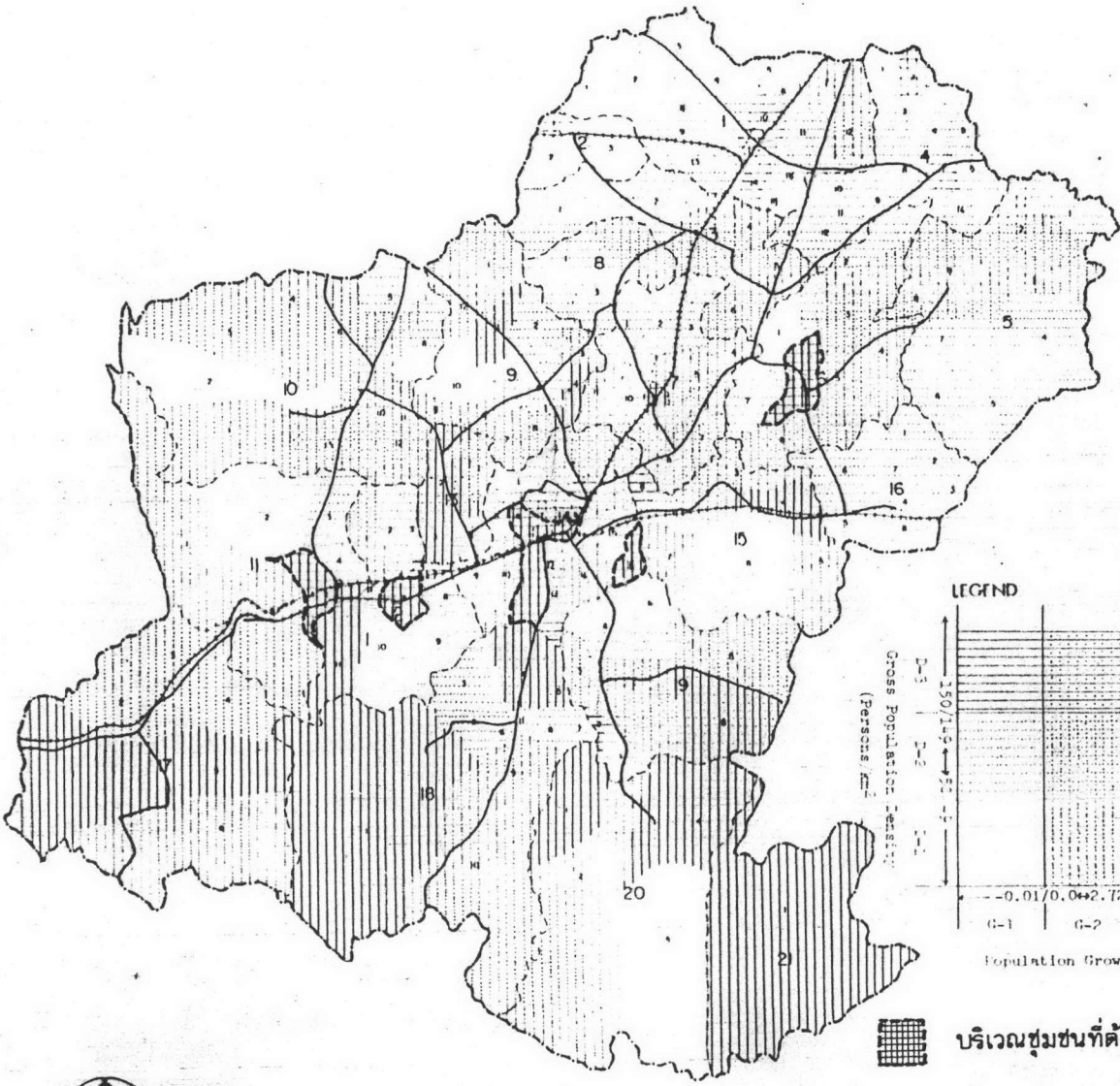
5. พื้นที่ ตำบลสีคิ้ว ในเขตอำเภอสสีคิ้ว

1.2 พื้นที่ชนบทซึ่งมีความหนาแน่นประชากรต่ำแต่มีการขยายตัวประชากรสูง แสดงว่าเป็นพื้นที่ซึ่งมีการอพยพประชากร เข้าไปบุกเบิกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตร ซึ่งจำเป็นต้องมีหน่วยงานวางแผนการใช้ที่ดินดำเนินการป่าไม้และการเกษตร เข้าควบคุมการใช้ที่ดิน เช่นกัน พื้นที่ดังกล่าว ได้แก่

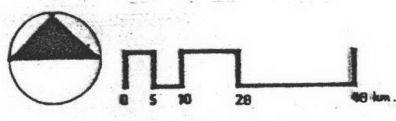
1. พื้นที่กิ่งอำเภอเสิงสางทั้งหมด

2. พื้นที่ ตำบลทะขันธ์ อำเภอปักธงชัย

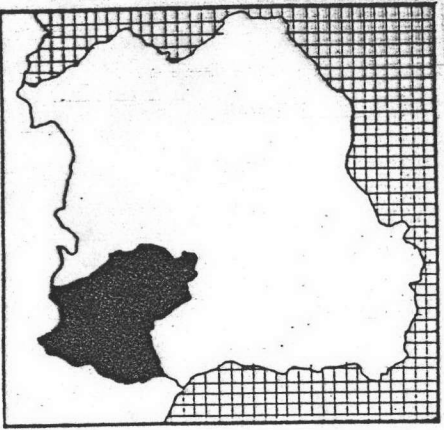
3. พื้นที่ตำบลกลางดง และตำบลหนองพระใน อำเภอปากช่อง

บริเวณชุมชนที่ต้องกำหนดแผนการใช้ที่ดิน

จังหวัดนครราชสีมา
NAKORN RACHASIMA

แผนที่ 16 ชุมชนที่ตั้งอุตสาหกรรม

- บริเวณที่มีความหนาแน่นสูง เป็นตำบลที่เป็นชุมชนเมือง และตำบลที่อยู่ติดชุมชนเมือง
ค.ในเมืองทิมาย ค.เทศบาลเมืองสูง ค.สิริ ค.สูงเนิน ค.หนองจบก-บุรีใหญ่ในเมือง
- บริเวณที่มีความหนาแน่นปานกลาง เป็นตำบลที่อยู่ใกล้เขตตัวเมือง และบริเวณบุกเบิกป่า
- บริเวณที่มีความหนาแน่นต่ำ เป็นตำบลที่ประชากรเข้าบุกเบิกป่าเพื่อทำเกษตรกรรม
ค.กลางดง ค.ชนงพระ ค.ตะขบ ค.สระตะเคียน

ที่มา : จากการวิเคราะห์แผนที่ความหนาแน่นประชากร และแผนที่การเปลี่ยนแปลงประชากร

2. พื้นที่อ้อมตัว (Passive Area) หมายถึง พื้นที่ชุมชนเมืองซึ่งมีความหนาแน่นสูง แต่มีอัตราการเพิ่มประชากรต่ำ ทั้งนี้ เนื่องจากพื้นที่ภายในชุมชนรับกำลังประชากรอ้อมตัวและไม่สามารถรับการขยายตัวประชากรที่เพิ่มขึ้น ทั้งจากการเพิ่มประชากรตามธรรมชาติของเมืองเอง และประชากรจากภายนอกซึ่งอพยพเข้าหางานทำในชุมชน เนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของเมือง ดังนั้นประชากรที่เพิ่มขึ้นนี้ซึ่งล้นออกไปในพื้นที่ซึ่งมีความหนาแน่นเบาบางกว่า ซึ่งอยู่โดยรอบ จากการศึกษาแผนที่ 16 จะเห็นว่าพื้นที่บริเวณเทศบาลเมืองนครราชสีมา เป็นพื้นที่ซึ่งอ้อมตัวและไม่สามารถรับการขยายตัวประชากรทำให้ตำบลโดยรอบเขตเทศบาล ซึ่งมีความหนาแน่นเบาบางกว่า มีการเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็ว และมีการดึงดูดประชากรสูง ดังที่ไต่ถามมาแล้ว

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาถึงสภาพการณ์ในพื้นที่ชุมชนเทศบาลเมือง และชุมชนที่ต่อเนื่องเพื่อกำหนดนโยบายการใช้ที่ดินที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่บริเวณนี้ต่อไป

ปัญหาาระดับจังหวัดที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเมืองหลัก

1. จังหวัดนครราชสีมามีการขยายตัวประชากร โดยส่วนรวมในอัตราที่สูงทำให้มีการขยายพื้นที่เกษตรกรรมเพิ่มขึ้น และมีการเพิ่มขนาดการถือครองที่ดิน ทำให้มีการบุกรุกทำลายป่าต้นน้ำลำธาร ผลจากการทำลายป่าต้นน้ำ ทำให้ไม่มีพื้นที่ป่าไม้ที่จะถูกชะน้ำฝนที่ตกลงมาในฤดูฝน จึงเกิดมีอุทกภัยหรือน้ำท่วมอย่างฉับพลันขึ้น ทั้งในพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่ชุมชนเมือง ทำให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ในฤดูแล้งก็จะเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภค บริโภค ภายในเมือง ซึ่งเป็นปัญหาขัดขวางการขยายตัวของชุมชน

2. สภาพกายภาพของจังหวัดนครราชสีมาไม่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูก ทั้งในด้านคุณภาพดิน และสภาพภูมิอากาศซึ่งมีฝนตกไม่สม่ำเสมอ ทำให้การกลีกรวมจังหวัดซึ่งเป็นแบบพึ่งพาอาศัยธรรมชาติมีผลผลิตไม่แน่นอน ดังนั้น โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ของจังหวัดและชุมชนเมืองซึ่งใช้วัตถุดิบทางการเกษตร จึงมีปริมาณวัตถุดิบสำหรับการผลิตไม่สม่ำเสมอ และไม่สามารถทำการผลิตได้ตลอดทั้งปี

นอกจากนี้ยังทำให้ประชาชนมีรายได้จากการกลีกรวมไม่สม่ำเสมอและมีรายได้ถัวเฉลี่ยต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่น ๆ ของประเทศ ทำให้กำลังซื้อสินค้าจากเมืองมีน้อย จึงทำให้การค้าไม่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว

3. มีการใช้แรงงานเฉพาะช่วงฤดูฝนซึ่งเป็นช่วงที่มีการเพาะปลูกและเกิดการว่างงานในฤดูแล้ง ทำให้แรงงานเกษตรอพยพเข้าทำงานทำในเมืองนอกฤดูกาลเพาะปลูก ซึ่งทำให้เมืองเกิดมีปัญหาค้นแรงงานในช่วงหลังการเพาะปลูกและการเก็บเกี่ยว ซึ่งอาจทำให้การผลิตทางอุตสาหกรรมชงักงัน

4. นโยบายการส่งเสริมอุตสาหกรรมของรัฐ ยังมีได้เน้นให้มีการกระจายการลงทุนสู่ภูมิภาคเท่าที่ควร แม้ว่าจะมีการส่งเสริมบรรยากาศการลงทุนในจังหวัดนครราชสีมาโดยประกาศให้มีเขตส่งเสริมการลงทุนถึง 11 อำเภอ ในจำนวนทั้งหมด 19 อำเภอ แต่การลงทุนในจังหวัดนครราชสีมายังไม่มีข้อได้เปรียบมากกว่ากรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง

ดังนั้น จึงยังไม่มีอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ไปลงทุนในจังหวัดนครราชสีมา

นโยบายและมาตรการในการแก้ไขปัญหาระดับจังหวัด

จากปัญหาจังหวัดนครราชสีมาที่ไต่กล่าวมาแล้ว จะต้องมีนโยบายและมาตรการในการแก้ไขปัญหาดังนี้ คือ

1. ลดอัตราการขยายตัวประชากรตามการเกิดโดยธรรมชาติ โดยการคุมกำเนิด และให้ความรู้ด้านประชากรศึกษาแก่ประชาชน
2. จัดให้มีการชลประทานที่ดี เพื่อบริหารการใช้น้ำให้เพียงพอตลอดทั้งปี ทั้งสำหรับการเกษตรกรรมและการอุปโภคบริโภค ภายในเมือง ซึ่งทำได้โดยการสร้างเขื่อน และอ่างเก็บน้ำเพิ่มขึ้น และสร้างคลองชลประทานเพื่อจ่ายน้ำให้พื้นที่เกษตรอย่างทั่วถึง
3. ป้องกันการบุกรุกทำลายป่าโดยประกาศเขตป่าสงวนเพิ่มขึ้นและปลูกป่าทดแทนพื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย
4. ให้ความรู้และเทคนิควิทยาด้านการเกษตรแก่เกษตรกรส่งเสริมให้มีการเพาะปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อรักษาคุณภาพดิน ซึ่งจะทำให้เกษตรกรได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมเกษตร และการส่งออก
5. ส่งเสริมให้มีการลงทุนด้านอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมแปรรูปทางการเกษตร โดยให้สิ่งดึงดูดใจแก่นักลงทุน เช่น การลดหย่อนภาษี และการให้สินเชื่อ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันรัฐจะต้องขยายตลาดผลผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมการส่งออก และจะต้องใช้ Negative Control ในการสร้างโรงงานภายในภาคนครหลวง
6. ส่งเสริมให้เมืองหลักเป็นศูนย์กลางวิชาการในเรื่องการลงทุนการผลิต การตลาด และเป็นศูนย์กลางการศึกษาเพื่อผลิตกำลังแรงงานที่มีประสิทธิภาพและมีความรู้

จากนโยบายดังกล่าว นอกจากจะช่วยให้มีการพัฒนาการใช้พื้นที่ชนบท และทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ของจังหวัด ซึ่งเป็นเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นแล้วยังจะช่วยทำให้มีความสมดุลย์ในการใช้แรงงานตลอดทั้งปี ซึ่งย่อมส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ดีในเมืองหลักด้วย เพราะประชาชนในจังหวัดซึ่งอยู่ภายในเขตอิทธิพลการค้าของเมืองหลัก มีรายได้ที่จะใช้ในการจับจ่ายซื้อสินค้าอุปโภค บริโภค และบริการจากเมืองหลักเพิ่มขึ้น และให้เมือง

มีการส่งออกเพิ่มขึ้น ซึ่งทำให้เกิดการขยายตัวทางการค้า ซึ่งเป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของ
 เมืองนอกจากนี้ยังจะช่วยให้อุตสาหกรรมภายในเขตเมืองสิ่งอาศัยวัตถุดิบจากพื้นที่เกษตร
 ภายในจังหวัด เป็นส่วนใหญ่ มีวัตถุดิบเพียงพอสำหรับการผลิตตลอดทั้งปี ซึ่งทำให้อุตสาหกรรม
 มีความมั่นคงและสามารถขยายกำลังผลิตตามสัดส่วนของผลผลิตทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้น